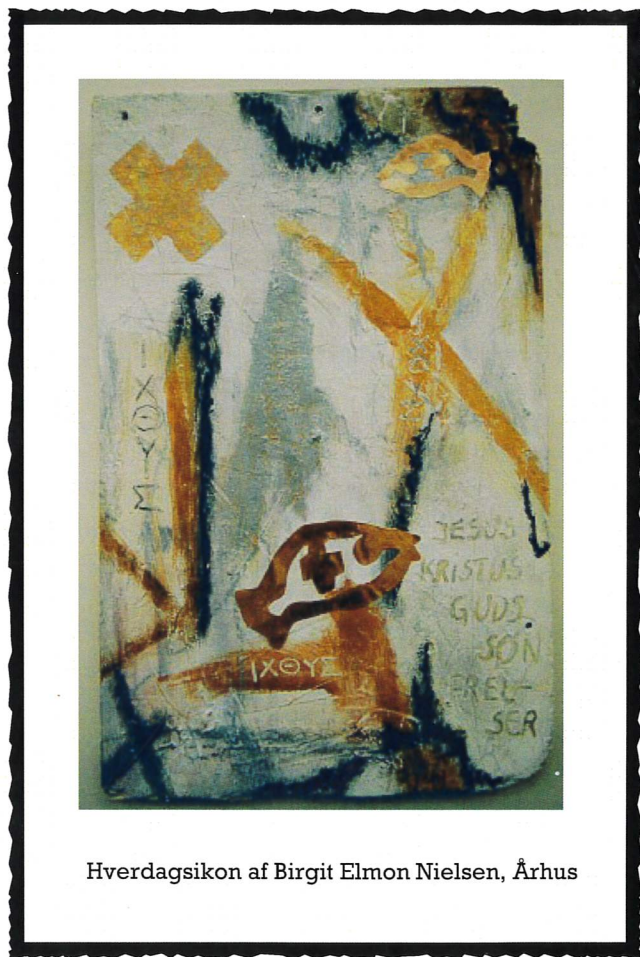
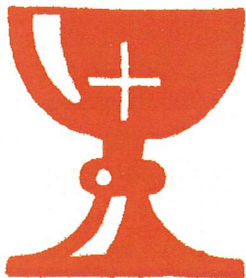
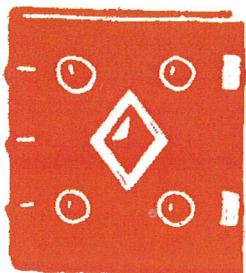

RE-FORMATIO

Meddelelser om kirkelig fornyelse i Danmark

ISSN 0903-6113

Hverdagsikon af Birgit Elmon Nielsen, Århus

December 2009/3-4

Julens store hemmelighed

Jesus Kristus – Guds Søn – frelser

AF STEEN SUNESEN, ÅRHUS

HVERDAGSIKONEN på forsiden bærer titlen: „I FISKENS TEGN“.

Tilbage i 1997 begravede jeg en mand, hvis søn arbejdede i et firma indenfor fiskeindustrien. Ved begravelsessamtalen snakkede sønnen og jeg om løst og fast. På et tidspunkt så jeg firmaets logo på et brevpapir, hvor sønnen havde skrevet nogle notater. Logoet var konturen af tre fisk i tre forskellige farver.

Konturen mindede til forveksling om den fisk mange bilister har sat et sted bag på deres biler for at signalere til deres kristne medtrafikanter, at også de bekender sig til Jesus Kristus, Guds Søn, Frelseren.

Sønnen til den afdøde havde også bemærket ligheden mellem firmaets logo og fisken på bilerne, som han så tit overhalede på motorvejene i ind- og udland. Men han kendte ikke hemmeligheden. Han kendte ikke symbolværdien. Han vidste ikke at det græske ord for fisk „ΙΧΘΥΣ“ dækkede over initialerne i Jesus Kristus, Guds Søn, Frelseren. Det gjorde han efter begravelsessamtalen. Fra da af kunne han ikke tage på arbejde og se sit firmas logo uden at blive mindet om den person, som han og faderen var døbt til at tilhøre.

Hvad det så vil sige, at Jesus er Kristus, at Jesus er den Salvede, at Jesus er Guds Søn, at Jesus er Frelseren, ja, det er kirke- og dogmehistorien en lang udlægning af.

Det som begyndte med Jesus Kristus har spredt sig som ringe i vand – i lærde afhandlinger for lærde og i børnebøger for børn – i forordnede ritualer og personlige forbedringer. Det er enhed og mangfoldighed. Det er tradition og fornyelse. Det er liv og lære. I gensidig påvirkning.

Noget fik vi overleveret. Noget tog vi til os. Noget lever vi af. Noget giver vi videre. Han var i verden. Han er i verden. Han kommer til verden.

Derfor løfter vi hjerterne og synger adventssalmer og julesalmer og epifanisalmer. Intet er så godt som frisk fisk. Intet er så godt som lys i mørket. Kender du det?

JEG SKRIVER DETTE til dig, selv om jeg håber snart at komme. Men hvis det trækker ud, skal du vide, hvordan man skal færdes i Guds hus — det er den levende Guds kirke, sandhedens søjle og grundvold. Og uimodsigelig stor er guds frygtens hemmelighed: Han blev

åbenbaret i kødet,
retfærdiggjort i Ånden,
set af englene,
prædikeret blandt folkene,
troet i verden,
taget op i herligheden.

1 Tim 3,14 - 16

APOSTLEN PAULUS SKRIVER i Efeserbrevet, at han har fået indsigt i Kristus-hemmeligheden. Og dermed er hemmeligheden ikke længere hemmelig. Tværtom. Han forkynder på livet løs. Han gør det personligt. Han gør det gennem sine breve.

Frelsen er ikke længere forbeholdt det jødiske folk. Gud er blevet menneske for at frelse alle. Det skal forkyndes klart for høj og lav. Hemmeligheden skal ikke længere være hemmelig. Hedningerne er medarvinger og medindlemmede i legemet og har medandel i forjættelsen i Kristus Jesus.

Hemmeligheden er skjult i Guds Søn

De mægtige og mærkelige ord til Timotheus (til venstre herfor) er hemmelighedsfulde og dunkle. Men vi ved hvem han taler om. Julens store hemmelighed er Jesus. Og Jesu hemmelighed er at Gud selv åbenbares som menneske. Han fødes som en jøde blandt jøder, men han er hele skaberværkets herre og frelser. Og at skaberværket har brug for frelse, det forstår flere og flere. Temperaturen stiger jo. Vi gruer ikke i samme udstrækning som før for atomragnarok. Vi gruer for vandstanden. Nogle gør.

Guds Søn fødes i tidens fylde som jøde blandt jøder. Den fjerne, den ophøjede, den hellige, Skaberen af jord og himmel – kom os helt nær som et barn i sin mors arme, så vi ikke skulle være bange. Det er julens store hemmelighed. Det er julens store evangelium. „Der skal være lys“, sagde Gud. „Og der blev lys“. Ordet blev kød. Ordet fik røst og tunge. De døve og tunghøre fik nye muligheder for at høre nyt. Det er vort håb.

Alle Guds hemmeligheder åbenbares dog ikke på én gang som et åbent tag-selv-bord, som en verdensnyhed, der ryddede samtlige forsider jorden over. Det var nærmest inkognito. For hemmeligheden dølges i Guds Søn, Marias søn, Josefs søn. Det gør den stadig.

I Ham er Gud kommet os så menneskeligt nær, som det kan lade sig gøre. Jo nærmere vi kommer ham, jo mere vi lærer ham at kende, jo flere af hans hemmeligheder kan vi få indsigt i. Det sker aldrig på afstand. Og holder vi os på afstand, så skal vi ikke undre os det mindste over at øjnene holdes til.

Kommer vi tæt nok på Ham til at se ham, se hans herlighed, som de udvalgte gjorde det på bjerget, ja, så er det en nåde Han skænker. Den kan føde lovsangen på vore læber. Den giver ikke svar på alt. Meget vil fortsat være hemmeligheder for os, for vi kan ikke rumme Guds dybder. Han som er fra evighed til evighed, uden begyndelse og ende, fødes som et menneske af kød og blod og skal dele vore kår, dø som et menneske af kød og blod—uden synd—for min synd. Den krop der fødes skal dø, men døden kan ikke beholde den Retfærdige. Derfor ved vi at han skal opstå. Somme tider kan vi få regnestykket til at gå op. Der er en vis form for forensisk logik i regnestykket, men alt som sker i ham og med ham og ved ham i hans korte liv fra Betlehem til Golgatha har hemmelighedens præg over sig.

Hemmeligheden er set af englene

Guds engle kender julens store hemmelighed. De ser klart igennem de tåger, vi famler rundt i. Vores begrænsninger er ikke deres begrænsninger. De fulgte Sønnen fra Himlen til jorden. De sang, så det var en fryd, både for ulærde hyrder og vise mænd. De vidste hvem han var. De vidste hvorfra han kom. De vidste hvorfor han blev menneske, hvad han skulle. Derfor sang de lovsange. Til Guds ære.

At han er „set af englene“ er apostolens måde at give udtryk for Sønnens evige nærvær ved Faderens side. Johannes udtrykker samme sag i begyndelsen af sit evangelieskrift:

„I begyndelsen var Ordet, og Ordet var hos Gud, og Ordet var Gud. Han var i begyndelsen hos Gud. Alt blev til ved ham, og uden ham blev intet til af det, som er. I ham var liv, og livet var menneskers lys.

Og Ordet blev kød og tog bolig iblandt os, og vi så hans herlighed, en herlighed, som den Enbårne har den fra Faderen, fuld af nåde og sandhed.“

Hvordan kunne det ske? Hvordan kunne evigheden forenes med tiden? Hvordan kunne Himlen forenes med jorden. Det forbliver en hemmelighed. Jeg kan ikke forklare det. Hvem kan det? Alligevel kan jeg tage imod det som et lille barn og tro det. Kan jeg andet?

Hemmeligheden åbnes for Guds børn

Når hemmelighederne forkyndes på jorden, både de åbenbarede og de som endnu ikke er afslørede, føder de tro, når og hvor Gud vil. Guds hemmelighed kan åbnes. Vi kan indvies i den, også selv om den ikke afsløres. Vi kan stige ind i den, tage imod den, leve i den, også selv om den forbliver en hemmelighed.

Vi lever midt i Guds hemmelighed. Vi er selv en del af den. Du er. Jeg er. Den virkelighed deler Gud med os, når han bliver en af os. Gennem sit nærvær hos os åbner han en af de mange hemmeligheder: Livets mening er at være hos ham og blive et med ham.

Længes vi ikke alle efter det? Længes efter samhørigheden? Efter samklangen? Efter freden?

Julens store hemmelighed er til sidst kun Jesus Kristus selv. Alt det andet er pynt, staffage, tilsæt, døgnfluer.

Et barn i en krybbe er selve hemmeligheden og vi kender den: Han kommer til vor frelse, så vi på ny kan leve, glædes, trække vejret frit.

Mel.: John F. Wade 1751

112

Kom, alle kristne,
lad os sammen ile
til barnet i krybben i Betlehem.
Frem vil vi træde
for Guds Søn med glæde.
Kom, lad os ham tilbede,
kom, lad os ham tilbede,
kom, lad os ham tilbede
i Betlehem!

2

Syng, englehære,
giver Herren ære,
at han lod sig føde i Betlehem.
Lys er oprunden,
fred på jord er kommen.
Kom, lad os ham tilbede,
kom, lad os ham tilbede,
kom, lad os ham tilbede
i Betlehem!

3

Lov, pris og ære
skal for evigt være
vor hyldest til barnet i Betlehem.
Evigt Gud Fader
Himlens dør oplader.
Kom, lad os ham tilbede,
kom, lad os ham tilbede,
kom, lad os ham tilbede
i Betlehem!

Latin 18. årh.

Fr. Oakeley 1841 og 1852.

Dansk 1981.

CA 21 - Alle Helgen I

Da jeg var barn fejrede vi fastelavn med udklædning og tøndeslagning. Nu fejrer vi fastelavn to gange årlig, en gang med tøndeslagning og en gang uden, men til gengæld med et ganske anseligt antal græskar, ganske inspireret af amerikanske tilstande. I dette nummer af RE-FORMATIO sættes der fokus på helgendyrkelse ... dengang og nu

AF PHILIP MELANCHTON (†)

Den augsburgske bekendelse, artikel 21

OM HELGENDYRKELSEN lærer de, at der højtideligt kan tales til de helliges ihukommelse, for at vi kan efterligne deres tro og gode gerninger, hver efter sit kald, ligesom kejseren kan efterligne Davids eksempel, når han fører krig for at forjage tyrkerne fra fædrelandet; for begge er konger. Men skriften lærer os ikke at anråbe de hellige eller bede de hellige om hjælp, fordi den fremstiller Kristus for os som den eneste midler, forsoning, ypperstepræst og talsmand. Han skal anråbes, og han har lovet at ville høre vores bønner, og den dyrkelse godkender han højlig, at han bliver anråbt i alle vore trængsler (1 Joh. 2.1): „Om nogen synder, da har vi en talsmand hos Gud“ osv.

Dette er i det væsentlige hovedindholdet af læren hos os, hvoraf det kan ses, at der ikke er noget, som afviger fra skrifterne eller fra den almindelige kirke eller fra den romerske kirke, for så vidt man kender denne fra de kirkelige forfattere. Da dette forholder sig således, dømmes der umildt af dem, som påstår, at vore skal betragtes som kættere. Hele uenigheden vedrører nogle få misbrug, som har indsneget sig i menighederne uden nogen sikker hjemmel; og selv om der med hensyn til disse skulle være nogen uoverensstemmelse, sømmede det sig dog for biskopperne at have en sådan mildhed, at de viste overbærenhed med vore på grund af den bekendelse, vi nu har aflagt, fordi ikke engang kirkelovene er så strenge, at de fordrer de samme

kirkeskikke overalt, så lidt som alle menigheders skikke nogen sinde har været ens alle vegne. Og dog bevares de gamle kirkeskikke for en stor del omhyggeligt hos os. Det er nemlig en falsk beskyldning, at alle ceremonier og gamle indretninger skulle være afskaffede i vore menigheder. Men der er offentlig blevet klaget over, at visse misbrug hæftede ved de almindelige kirkeskikke. Da disse ikke kunne billiges med en god samvittighed, er de til dels blevet rettede.

De artikler, i hvilke de afskaffede misbrug opregnes

Da menighederne hos os ikke afviger fra den almindelige kirke i nogen trosartikel, men kun opgiver nogle få misbrug, som er nye og optagne imod kirkelovens vilje ved tidernes fejl, anmoder vi om, at Eders kejserlige Majestæt [Karl d. V.] allernådigst vil høre, både hvad der er forandret, og hvilke grunde der har været til, at folket ikke er blevet tvunget til imod samvittigheden at overholde disse misbrug. Og Eders kejserlige Majestæt må ikke fæste lid til dem, der udspreder de mærkeligste bagvaskeleser blandt folket for at opflamme folks had mod vore. På denne måde har de fra først af givet anledning til denne splid ved at ophidse gode mænds sind, og ved samme kunst-

greb forsøger de nu at forøge stridighederne. For Eders kejserlige Majestæt vil uden tvivl erfare, at det både med lærens og ceremoniernes skikkelse står bedre til hos os, end ubillige og ondsindede mennesker beskriver. I øvrigt kan sandheden ikke indvindes ud fra rygter blandt mængden eller ud fra fjenders onde omtale. Men det kan let skønnes, at intet mere bidrager til at bevare kirkeskikkens værdighed og til at nære andagt og gudsfrygt i folket, end om kirkeskikkene udføres på rette måde i menighederne.

Den augsburgske Bekendelse blev skrevet af reformatoren Philip Melanchton og forelagt kejseren i 1530. Bekendelsen kendes også som Confessio Augustana (CA). Den augsburgske Bekendelse er den lutherske kirkes teologi udtrykt i en række korte artikler.

[Kilde: www.folkekirken.dk]

Om bønner til de hellige

Alle Helgen II

AF MARTIN CHEMNITZ (†)

Martin Chemnitz (1522 - 1586) tilhørte generationen umiddelbart efter reformatorerne og blev kendt som den lille Martin. Luther var naturligt den store. Der var stadig brug for klare og tydelige svar på mange af de spørgsmål reformationen havde ført med sig. I sin „Enchiridion“ kommer han ind på mange forskellige områder og behandler de spørgsmål, der var oppe i tiden.

Skal man tilbede helgenerne?

NEJ. At tilbede nogen ved siden af den ene Gud er synd mod det første af de ti bud (Mt 4,10). Hvis nogen vil forsøge at finde et smuthul i sagen ved at forestille sig en skelnen mellem at tilbede (påkald) og at bede om hjælp, skal man mærke sig, at Biblen tilskriver Gud alene også æren for hjælp. Biblen viser at tilbedelsen også indbefatter påkaldelsen af Guds navn i al nød (Ps 50,15). Gud

giver ikke sin ære til nogen, der ikke er Gud (Es 42,8). Derfor befaler Kristus os at rette vort råb til Ham, der er og kaldes Vor Fader i Himlen. Det eksempel har han givet os. Han sammenfatter det i ordene: „Thi dit er Riget og magten og æren“

Men vi er jo elendige syndere og ikke værdige til at blive hørt. Har vi ikke brug for en form for mellemmand for at kunne påvirke Gud? Og er det ikke nødvendigt at vi kender vores egen uværdighed?

DET KAN VIRKELIG ikke nægtes. Afgudsdyrkelsen hos praktisk taget alle folk stammer fra sådanne spekulationer. Ambrosius noterer det i sin udlægning af Rom 1. Men den hellige Skrift viser os en kongelig og sikker vej. Vi er uværdige til at få noget fra Gud og derfor har vi brug for en mægler og talsmand, der gør vor sag til sin sag, — men det er ikke en som vi selv vælger efter eget for godt-

befindende, men én som Gud har bestemt dertil og hvis formidling vi kan være helt sikre på er til vores fordel og har gyldighed hos Gud. Skriften lærer os, at den mægler og talsmand mellem Gud og os mennesker, som Gud selv har udpeget er Jesus Kristus (1 Tim 2,5). Og han er ikke blot vor eneste mægler; han er også vores talsmand hos Gud (1 Joh 2,1). Han træder ind for Guds ansigt til gavn for os (Hebr 9,24). Han lever og vil gå i forbøn for os (Hebr 7,25).

I Ham og ved troen på Ham har vi frimodighed og tillidsfuld adgang til Gud (Ef 3,12). Og Han befaler os at bede til Faderen i sit navn (Joh 14,14; 15,7; 16,24). Eftersom Hans fortjeneste både er tilstrækkelig og overstrømmende, og eftersom hans mægling behager Gud, har vi — udover befalingen om at bede i hans navn — også det sikre og faste løfte om at blive hørt (Joh 16,23). Han kan helt og fuldt frelse dem, som kommer til Gud ved ham (Hebr 7,25).

Ved at besinde os på disse grundlæggende fakta kan vi forstå hvilken frygtelig afgudsdyrkelse det er at gøre de helliges fortjenester og mægling sammenlignelige med eller til og med større end Kristi.

Men Kristus er jo ophøjet til himmelsk majestæt højt over alle engle; skulle Han røres af vor nød? Skulle vi stakkels skabninger våge at bede om hans mægling? Sandsynligere er jo at de hellige, der har oplevet samme ulykker som os, har mere blik for vor elendighed og er villigere til at tage vor sag an og hjælpe os?

HEBRÆERBREVET ophæver helt denne indvending: „Derfor måtte han i ét og alt blive som sine brødre for over for Gud at blive en barmhjertig og trofast ypperstepræst, der kunne sone folkets synder. For som den, der selv er blevet fristet og har lidt, kan han hjælpe dem, der fristes“ (Hebr 2,17f). OG: „For vi har ikke en ypperstepræst, der ikke kan have medfølelse med vore skrøbeligheder, men en, der er blevet fristet i alle ting ligesom vi, dog uden synd. Lad os altså med frimodighed træde frem for nådens trone, for at vi kan få barmhjertighed og finde nåde til hjælp i rette tid.“ (Hebr 4,15f).

For at højheden i Kristi majestæt ikke skal skræmme os kalder Kristus selv alle elendige og uværdige til sig og befaler os at komme (Mt 11,28). Han forkaster ingen, der kommer til ham (Joh 6,37). Da han kom til sit Rige, huskede han også på den ulykkelige og bodfærdige røver ved sin side (Luk 23,42f). Gennem befalinger og løfter nøder Han også os til at bede i sit navn (Joh 16,24). Skriften har ingen lignende udsagn knyttet til de hellige.

Trods dette er der ingen tvivl om, at de hellige hos Gud, aldeles som Guds engle, ønsker os, som endnu lever på jorden, det bedste. Hvorfor er det da ikke tilladt at tilbede dem?

EN DEL STEDER i Skriften ser virkelig ud til at gøre gældende, at de hellige i Guds himmel – ligesom også de velsignede engle – ønsker Guds kirke, der endnu kæmper på jorden under korset og i mange anfægtelser, alt godt. Men heraf følger på ingen måde, at vi burde bede dem om hjælp, når vi er stedt i nød; vi savner enhver befaling og ethvert løfte i denne sag. Dertil siger Skriften udtrykkeligt, at Gud er den som vi ale-ne skal påkalde; ikke de hellige. De hellige lever i en anden verden og kender ikke til vores sager (Es 63,16). Og eftersom de ikke mere er i denne verden, kan de ikke forstå vore tanker, vore succe og ønsker, ej heller se ind i eller udforske vore hjerter. Kun Gud og mennesket Kristus formår dette (Jer 17,10; Åb 2,23; Joh 2,24f; Luk 24,38).

Men kunne Gud ikke muligvis åbenbare vore farer, bønner og suk for de hellige og derved – når han gerne vil komme os til hjælp – bruge deres tjeneste, sådan som englene er den Hellige Ånds tjenere?

BØN OG PÅKALDELSE skal ikke bygge på menneskers usikre gæt og

forståelse, men på udtrykkelige befalinger og sikre løfter i Guds Ord. Bønnen skal ske i tro (Jak 1,6). Og troen må hvile i Guds ord (Sl 119, 105). De tanker mennesker kommer med angående de hellige er oftest fantasiprodukter uden belæg i Guds klare ord, Guds befalinger og Guds løfter; de er tværtom i konflikt med Skriftens tekst (Es 63,16; ApG 13,36).

Om så også de helliges stilling og opgaver skulle være de samme som englenes, følger deraf endnu ikke, at vi skulle have brug for at bede til dem eller påkalde dem. For også om de hellige engle selv fremholder, at de frommes bønner er hørte, vil de ingenlunde påkalde af os (Dan 9,22f; 10,12; Luk 1,13; ApG 10,4; Åb 19,10; 22,8f).

Skal Guds helgener overhovedet holdes i ære?

DET SKAL DE virkelig, men på en måde som Gud har foreskrevet og som de selv vil blive ærede, så som den hellige jomfru Maria siger i sin sang: „Herefter skal alle slægter prise mig salig,” ikke fordi jeg kan udføre store gerninger eller fordi mit navn er helligt, men fordi „den Mægtige har gjort store ting mod mig. Helligt er hans navn, og hans barmhjertighed mod dem, der frygter ham“ (Luk 1,48f). I overensstemmelse med Apo-

logien for den Augsburgske Bekendelse begrænser vor hædersbevisning for de hellige sig til tre hovedområder (jf apologien til § 21):

Først det at vi takker Gud for, at han har givet helgenerne så mange og store gaver (Gal 1,24; Mt 5,14.16) Vi skal prise helgenerne, fordi de så trofast har brugt disse gaver. På samme måde roser Kristus de tro tjenere (Matt 25, 21ff).

For det andet det, at vi styrker vor tro og vokser i tålmodighed, trøst og håb gennem helgenernes lære, bekendelse, kors, prøvelser, standhaftighed og forløsning. Når vi ser, at Peter bliver tilgivet efter sin fornægtelse, bliver også vi opmuntret til at tro, at nåden i sandhed overgår synden (Rom 5, 20).

For det tredje det, at vi, hver og en i vort kald, efterfølger dem i tro og håb og kærlighed og andre kristne dyder (Hebr 13,7; 1 Kor 11,1). Det er den rette hædersbevisning, den rette påkaldelse af de hellige. For den gudstjeneste vi retter mod Gud, bør vi ikke rette til engle eller helgener. En sådan ære og påkaldelse finder helgenerne uden nogen tvivl, hverken ønskværdig eller tiltalende. I virkeligheden afviser de den, som vi ser hos f.eks. Peter i ApG 10,25ff: „Da Peter skulle til at gå ind, kom Cornelius ham i møde og faldt ned for hans fødder og tilbad ham. Men Peter bad ham rejse sig og sagde: »Rejs

dig op, jeg er jo selv et menneske.«” ApG 10,25ff og i beretningen om helbredelsen af den lamme i Lystra i ApG 14:

„I Lystra sad der en mand, som ikke kunne bruge sine ben; han var lam fra moders liv og havde aldrig kunnet gå. Denne mand lyttede, når Paulus talte. Paulus så fast på ham, og da han så, at manden havde tro til at blive frelst, sagde han med høj røst: »Rejs dig og stå på dine ben!« Da sprang han op og kunne gå.

Da folk så, hvad Paulus havde gjort, råbte de højt på lykaonisk: »Guderne er i menneskeskikkelse kommet ned til os!« Og de kaldte Barnabas Zeus og Paulus Hermes, fordi det var ham, der førte ordet. Præsten ved Zeustemplet uden for byen kom hen til byporten med tyre og kranse og ville ofre sammen med folkemængden. Da apostlene Barnabas og Paulus hørte det, flængede de deres kapper, styrtede ind i folkemængden og råbte: »Mennesker dog! Hvorfor gør I det? Vi er jo mennesker ligesom I.«”

Helgenerne

Alle Helgen III

AF GUNNAR ROSENDAL (†)

Fader Gunnar (1897-1988), Osby, var sammen med biskop Bo Giertz (1905-1998), Göteborg, af stor betydning for svensk kirkeliv og også dele af dansk kirkeliv i det 20. århundrede. Forlaget Norma, Borås, udgav i 1992 en faksimileudgave af Fader Gunnars betragtninger over den apostolske trosbekendelse, hans dogmatik, fra 1948-1950. Herfra har vi klippet dette lille afsnit om helgenerne, (s. 214-215).

Helgonen

Du skal løna de helige og dem som frukta ditt navn. Upp. 11:18.

Helgonen finnas hos Gud. De äro nu i himmelen. De heliga på jorden kallas icke i egentlig bemärkelse helgon. Dessa heliga hos Gud har man alltid, där den apostoliske tro funnits, glatt sig över, levat i förbindelse med dem och tackat Gud för dem.

De hava icke betraktats som döda utan såsom levande och verksamma i lovsång och förbön.

Kristi Kyrka, som är en *communio sanctorum*, lever ständigt i helgonens gemenskap. Hon tillbeder dem icke och hon vill icke låta dem på annat sätt taga Guds plats, men hon kan ej avstå från deras gemenskap i bönen. Kyrkan på jorden, liksom den enskilde troende, vet att hon beder tillsammans med helgonen, att hennes böner på jorden blandas med de saligas i himmelen. Därför hör det till apostolisk fromhet att bedja i apostlarnas och andra helgons gemenskap, så att man frambär sina böner i gemenskap med t. ex. den heliga Petri eller den heliga Birgittas böner.

De heliga i himmelen äro anledning för Kyrkan på jorden att tacka Gud. Först för deras höga föredöme i helgelsen, som manar oss att efterfölja dem i trons styrka, i kärlekens värme och viljans fasthet. Därför fira vi deras dagar och fremkalla deras liv

och bild för vort inre, såsom en kraftig och glädjerek maning.

Helgonen bedja för oss, där de stå inför Guds tron. De leva i en förbön för oss på jorden, som endast avbrytes för att lova och tillbedja Gud. Vi kunna alltid räkna med deras förböner och liksom heliga människor med stor iver och kärlek, är det tydligt, att helgonen på samma sätt bedja för oss i himmelen. (Apol. IX). Helgonen är därför i *communio sanctorum* en levande och betydelsesfull realitet, som alltsedan apostlarnas tid avsatt sina spår i både dogma och liturgi. I de Kyrkor, där reformationen ägt rum, finns inte organ för helgonförklaring. Vilka som äro helgon är därför i viss mån oklart. Å andra sidan medför helgonförklaringen den dogmatiska svårigheten, att Kyrkan på jorden skulle kunna föregripa Guds dom, vilket är orimligt.

O Gud, för dina helgon och deras föredöme och exempel tacka och lova vi dig i gemenskap med dem tacksägelse du ständigt mottager från dem. Amen.

Helgen her og helgen hisset
er i samme menighed,
derom haver os forvisset
han, som alle dybder ved.

Helgensamfund af Guds nåde
er vi i hans kærlighed,
her og hist er Sønnens gåde
steget op og dalet ned.

Sammen bor vi i Guds-haven,
skilt kun ved det lille bælt;
til at flyve over graven
vinge låner os vor helt.

Hæren, som vor høvding danner
talrig af det samme blod,
stammevis med korsets banner
sætter over Jordans flod.

Alt utallige bebygge
ønskelandets palmestad,
vi end går i Basans skygge,
Herrens folk i Gilead.

Næste gang vor flok dog følger,
Josva brat os kalder ad,
hvor sig åbner Jordans bølger,
banet ser vi Arke-vad.

Til vi samles efterhånden
ret i livets kildevang,
mødes her og hist i ånden
daglig vi med Moses sang!

Isaac Watts 1709 (str.1).

Charles Wesley 1759 (str. 2-7).

Thomas Cotterill 1815 (str. 1-7).

N.F.S. Grundtvig 1837.

Om Guds børns fællesskab

Alle Helgen IV

AF REGIN PRENTER (†)

Regin Prenter (1907-1990) var den første professor i dogmatik ved Aarhus Universitet (1945) og blev med tiden kendt som en af de fire store Århus-teologer.

Udvalget for Konvent for Kirke og Theologi udgav i anledningen af Prenters halvfjersårsdag et festskrift baseret på en forelæsningsrække over luthersk kristendomsforståelse, som Prenter holdt på Statens Lærerhøjskole i Haderslev i 1976-1977.

Bogen fik titlen:

Kirkens lutherske bekendelse — en aktuel theologisk udlægning af den augsburgske bekendelse 1530.

Herfra bringes Prenters udlægning af CA artikel 21, som han selv har givet overskriften: „Om Guds børns fællesskab“.

Selve Artikel 21 findes på side 86-87 i dette nummer af RE-FORMATIO.

Artikel 21. Om helgendyrkelse

Artiklen taler om »helgendyrkelse«. Det latinske ord for »dyrkelse« er »cultus«, et ord, vi har optaget i vort sprog som låneord, stavet »kultus«. Den tyske tekst bruger ordet »tjeneste« (Heiligendienst). Begge ord, kultus og tjeneste, peger i retning af gudstjenesten, hvor den helgen-påkaldelse, som artiklen forkaster, i pavekirken kun havde haft plads som en undtagelse. Den helgenpåkaldelse, det er CA om at gøre at få gjort op med, fandt dengang især sted uden for gudstjenesten, i hverdagslivets mange, ofte farlige situationer, som f. eks. dengang Luther ved lynnedslaget i Stotternheim 2. juli 1505 påkaldte St. Anna.

Men uanset forkastelsen af helgenpåkaldelsen har CA en lære om helgendyrkelsen, hvad nutidslutheranere som regel glemmer eller ønsker at glemme. Vi er nemlig blevet så vant til at se på alt, hvad der har med

»helgener« at gøre, som et misbrug, vi slap af med ved reformationen.

Det er rigtigt, at helgenpåkaldelsen ifølge CA artikel 19 er et misbrug, som strider mod artiklen om retfærdiggørelsen alene ved Kristustroen. »Men Skriften lærer ikke at påkalde helgener eller at søge hjælp hos dem, eftersom den fremstiller Kristus alene som midler, sonemiddel, ypperstepræst og fortaler for os. Ham skal vi påkalde, og han har lovet, at han vil høre vore bønner.« Synspunktet er vigtigt. For helgenpåkaldelsen i den skikkelse, hvori den her forkastes, forudsætter nemlig, at helgenerne, som påkaldes, går i forbøn for os hos Kristus, og dermed er i grunden tanken om, at han er den eneste midler, opgivet. Det forholder sig omvendt: hvis vi har et forhold til de afdøde troende, er det Kristus, der formidler det forhold. I ham véd vi os også eet med dem, der hører ham til. I ham mødes vi med dem i bøn og lovsang, f.eks. ved den hellige nadver. Men det er ikke helgenerne, der formidler vort forhold til ham. Om helgenpåkaldelsen ikke kunne foregå under andre former, sådan at den var formidlet ved ham og ikke omvendt forholdet til ham formidlet ved de påkaldte helgener, er et spørgsmål, som ikke beskæftiger CA artikel 21. En helgenpåkaldelse af en sådan art var ikke, hvad de lutherske reformatorer i 1530 stod overfor. Den

måde, hvorpå helgenernes forbøn mindes i de orthodoxe kirkers gudstjeneste, gør spørgsmålet muligt. Hvad der imidlertid er al grund til at mærke sig, er, at de lutherske i 1530 ikke lod sig nøje med en forkastelse af helgenpåkaldelsen, hvad der ville have medført, at artikel 21 skulle have stået i bekendelsens anden del, mellem misbrugsartiklerne, men at de havde noget positivt at sige om den rette helgendyrkelse. Den var med andre ord en del af deres forkyndelse og gudstjeneste, selv om de forkastede helgenpåkaldelsen.

Helgendyrkelse er, hører vi, *ihukommelse* af de hellige, en *ihukommelse*, der kan fremføres offentligt, dvs. som kan finde sted i menighedens gudstjeneste.

Der er her en ejendommelig forskel mellem den latinske og den tyske tekst. Den latinske tekst siger, at den ihukommelse af de hellige *kan* fremføres offentligt. Den er altså tilladt, men ikke påbudt. Den tyske tekst siger, at man *skal* mindes de hellige. Her er helgendyrkelsen en pligt. Man må nok tolke den latinske tekst ud fra den tyske, som var den, der blev oplæst og lå til grund for forhandlingerne i Augsburg. Den her omtalte helgendyrkelse er ikke blot en tilladelig mellemting« (adiaforon) på linie med lys, orgler og messeklæder, men noget, der hører den evangeliske gudstjeneste til som noget væsentligt.

Grunden til den usikkerhed, der åbenbart fra begyndelsen af har hersket på dette punkt, hænger vel sammen med, at selve helgenbegrebet ikke var tydeligt afgrænset i forhold til den helgenopfattelse, der lå til grund for den afviste helgenpåkaldelse. Hvem tænkes der på med de hellige, hvis ihukommelse kan offentlig fremføres? Det eksempel, der anføres, David, tyder på, at det i første række, men derfor ikke nødvendigvis udelukkende, var de bibelske helgener, man tænkte på. Det stemte også med den kirkelige kalender, de fleste lutherske gudstjenesteordninger fra reformationstiden godtog. Af de overleverede helgendage ville man beholde Mariadagene, aposteldagene og, visse steder, f.eks. hos os, Allehelgensdag. Ihukommelsen af disse helgener sker gennem de bibelske tekster, der omtaler dem.

MEN HVEM ER de bibelske helgener, som ihukommes i den offentlige gudstjeneste?

Som eksemplet med kong David viser, er det i første række troende mennesker, som de bibelske tekster i gudstjenesten fører frem for os. De lutherske fremhæver, at disse bibelske troende eller hellige har forskellige tjenester eller kaldsgerninger. David havde f.eks. det kongekald,

der dannede grundlaget for Messiasforjættelserne. Disse forskellige tjenester giver de bibelske helgener en forskellig placering i frelsens historie. Nogle står, ikke i værdighed eller betydning, men i historiens forløb foran andre. Nogle står i frelsesbegivenhedernes midte, andre ude i omkredsen. At nogle af de hellige er således placeret i frelseshistorien, at de bemærkes mere end andre og derfor bliver genstand for en særlig ihukommelse i de bibelske tekster og dermed også i den offentlige gudstjeneste, betyder ikke, at de står Gud nærmere end de mindre fremtrædende, eller at deres hellighed er af en anden og højere beskaffenhed end de ukendte eller navnløse troende. Det betyder kun, at de af Gud i frelsens historie er anbragt på nogle forposter, hvor ikke alle kan eller skal stå.

Dette gælder i særlig forstand Herrens ydmyge tjenerinde, jomfru Maria, Herrens moder eller Guds moder, som hun kaldtes i Oldkirken, fordi hendes søn var i sandhed Gud. Herrens moder fik betroet den enestående tjeneste at føde frelseren til verden. Den tjeneste går forud for alle andre tjenester i den hellige almindelige kirke. Uden jomfru Marias ydmyge tjenerindegerning, ville apostlene og alle andre, der står i den tjeneste at forkynde evangeliet og forvalte sakramenterne (artikel 5), ingen opgave have fået. Ja, det gæl-

der også profeterne og alle, der forud for Jesu fødsel havde varslet om Messias's komme. Deres profetier havde da stået uden opfyldelse og dermed være godtgjort som falsk profeti.

Men efter jomfru Maria står profeter og apostle blandt de forreste, som fik en tjeneste i frelsens historie betroet. Profeterne skulle med Johannes Døberen som den sidste berede vejen for Herren, både i menneskenes hjerter og – ikke mindst – i Menneskesønnens egen lydighed mod den Faderens vilje, som han hørte udtalt i profeternes ord. Apostlene skulle være vidner om Herrens opstandelse og dermed dem, der begyndte den gerning at bringe evangelium og dåb til alle folkeslagene.

Det evangelium, der har Jesu fødsel, liv, død og opstandelse til indhold, kan slet ikke forkyndes, uden at Herrens moder, profeter og apostle ihukommes på deres særlige plads i frelsens historie. Ihukommes de ikke længere, har man givet sig til at forkynde et »anderledes« evangelium, et evangelium, der ikke har en historie, begivenheder, som Gud udførte i tiden med evigheds betydning, til indhold, men er blevet til almenlydige sandheder om en nådig Gud, der ikke tager så tungt på menneskers forsyndelser, sandheder, der ikke behøver en frelsens historie,

ikke er afhængig af begivenheder, for at være sandt og troværdigt.

Men disse helgener, der i Bibelen selv er stillet på forposter i frelsens historie, hvor de ses til dages ende, og derfor ikke kan glemmes, så længe menigheder holder offentlig gudstjeneste, er ikke de eneste, der tænkes på, når CA artikel 21 taler om den rette helgendyrkelse.

De mange millioner af navnløse troende, der gennem århundrederne har fyldt de kristne menigheder og været med i deres lovsangstjeneste, men hvis navne ikke mere huskes her på jorden, var ikke mindre hellige end Herrens moder, profeter og apostle og deres tjeneste ikke af ringere betydning i Guds husholdning. Også de skal ihukommes i menighedens offentlige gudstjeneste. I vor lutherske danske folkekirke tænker vi på dem på vor Allehelgensdag.

ALLEHELGENSDAG var oprindelig en fest for martyrerne. I den kristne kirkes første tid, der var rig på martyrer, blodvidner, blev det hurtigt skik at fejre martyrerne »fødselsdag«, dvs. dagen for deres martyrdød, med en gudstjeneste på det sted, hvor martyriet fandt sted, og som ikke altid var begravelsesstedet. Således er der stadig uenighed blandt de lærde om, hvorvidt

det sted, hvorover Peterskirken i Rom er bygget, er apostelen Peters grav eller hans dødssted.

Den skik at holde gudstjeneste på martyrernes dødsdag førte til, at en »helgenkalender« efterhånden voksede frem. Martyrerne rykkede op ved siden af profeter og apostle mellem dem, der står forrest i den store hvide flok af utalte og utallige troende gennem tiderne. Sådan står martyrerne f. eks. i den »ambrosianske lovsang« (Te Deum laudamus), den lovsang, Luther undertiden lod træde i stedet for den såkaldt »athanasianske« trosbekendelse (se side 29-32) som Oldkirkens tredie symbol« (trosbekendelse) efter den apostolske og den nikænske bekendelse:

Dig priser apostlenes salige kor,
Dig cærer profeternes ophøjede skare,
Dig lover martyrernes hvidklædte hær,
Dig bekender din hellige kirke
ud over jorden...

Apostlenes salige kor og profeternes ophøjede skare udgør de bibelske helgeners »fortrop«. Men ved siden af dem står nu de efterbibelske martyrs hvidklædte hær. Dog mindes vi på St. Stefans dag (2. juledag) om, at også en af dem hører til de bibelske helgener. Allehelgensdag har sin oprindelse fra indvielsen af den kirke i Rom, som blev indrettet i den før kristne helligdom Pantheon. 13. maj

609 eller 610 blev Pantheon indviet som kristen kirke til minde om jomfru Maria og alle martyrer. 13. maj blev derfor i Rom mindedagen for alle martyrer og *helgener*. Senere flyttedes denne alle helgeners dag til 1. november. Ved indskrænkningen af helligdagens tal under Struensee blev dagen her i Danmark lagt fast til den første søndag i november. At dagen oprindelig var en martyrmindfest, ses af dens gamle tekster, lektionen fra Johannes' Åbenbaring 7 om den store hvide flok og evangeliet, bjergprædikenens saligprisninger, hvoraf den sidste taler om dem, der følges for Kristi skyld. I det at denne dag blev en fest for *alle* martyrer og helgener, lå en erkendelse af, at helgener ikke er en højere klasse af troende, en elite af fromme eller en helteskare af vidner, men at alle troende hører til de helliges samfund, selvom de ikke alle har eller kan have en lige fremskudt plads i frelsens eller i frelsesvidnesbyrdets hellige historie. At også disse navnløse troende mindes i menighedens offentlige gudstjeneste, er meningen med det mærkelige Jesusord Mark. 14,9: »Sandelig siger jeg eder: hvor som helst i hele verden evangeliet prædikes, skal også det, som hun har gjort, fortælles til minde om hende.« Ifølge dette ord indgår i selve evangeliets prædiken ihukommelsen af en kvindes gerning mod Jesus, en gerning,

der på sin egen indtrængende måde, stærkere end ord ville have kunnet gøre det, vidnede om Jesu døds betydning og derfor bør ihukommes i evangeliets forkyndelse.

De bibelske helgener omfatter altså ikke alene frelseshistoriens mest fremtrædende vidner, Herrens moder, profeter og apostle, men alle troende. Derfor er det heller ikke sådan, at aposteltidens afslutning bringer ihukommelse af helgener til ophør. Det er i overensstemmelse med Jesu saligprisninger fra allehelgensdagens evangelium, at alle troende offentlig ihukommes i gudstjenesten. Der er for de lutherske reformatorer ingen rangforskel mellem de forskellige hellige, hvis minde offentlig fremføres i gudstjenesten, og de hellige, der ifølge CA artikel 8 som de i sandhed troende udgør de helliges samfund (congregatio sanctorum).

Forskellen mellem dem, som gør, at nogle ihukommes med navn og under omtale af bestemte af deres gerninger eller lidelser, andre ikke, er ikke en forskel i rang, men en forskel i tjeneste eller kaldsgerning. Just derfor kan der i det, som artikel 21 siger om helgendyrkelse eller ihukommelse af de hellige, ikke ligge nogen hindring for med navns nævnelse at mindes andre end Herrens moder, profeter og apostle. Men også for sådanne »helgeners« vedkom-

mende sker det i gudstjenesten gennem bibelske tekster, som kommer til orde.

HAR DENNE OFFENTLIGE gudstjenestelige ihukommelse af bibelske og efterbibelske hellige eller troende noget at gøre med »hovedartiklen« om retfærdiggørelsen af troen alene? Er artikel 21 andet end et vidnesbyrd om, at heller ikke de lutherske reformatorer var i stand til med det samme at drage alle konsekvenserne af den nye forståelse af evangeliet, de var nået til? Det sidste spørgsmål vil i dag mange besvare med et nej.

Men ser man sådan på det, hvordan forklarer man da, at CA har en læreartikel og ikke blot en misbrugsartikel om »helgendyrkelsen«? Lad os se på, hvordan bekendelsen selv begrunder helgendyrkelsens nødvendighed. »... for at vi skal efterligne deres tro og gode gerninger i overensstemmelse med vort kald, sådan som kejseren kan efterligne Davids eksempel, når det gælder om at føre krig for at fordrive tyrkerne fra fædrelandet. For de er begge konger.«

Formålet med helgendyrkelsen er altså, at de troende, der lever nu, ved i gudstjenestens bibelske tekster at høre om dem, der før dem selv troede evangeliet, skal hjælpes til at ef-

terligne disses, deres ældre søsken-
des, tro. Det ligger i det trosbegreb,
vi mødte i artiklerne 6 og 20, at de,
der efterligner de andres tro, også
efterligner de gode gerninger, de
øvede i troen, altså efterligner troen
ikke uden, men med dens frugter.
Den levende tro, dvs. levende men-
neskers tro, er aldrig uden sådanne
gode gerninger som dens frugter,
hørte vi i artikel 6 og 20. Men – det
hørte vi om i artikel 16 – de gernin-
ger, der er troens frugter, gøres altid
i kald og stand. Dem gør vi nemlig
ikke for ved dem at blive retfærdige
for Gud, men omvendt fordi vi alle-
rede, ved troen alene, er retfærdige
for Gud.

Når i gudstjenestens tekster tidlige-
re slægtleds troende føres frem for
vort blik, ser vi dem som os selv le-
vende i en særlig stand og i en be-
stemt kaldsgerning, hvor de gernin-
ger, de øver som troens frivillige
frugter, kan være til gavn og glæde
for andre. David var f.eks. konge.
Det førte til, at han måtte gøre gode
gerninger så barske som det at føre
krig mod fædrelandets fjender. Når
artikel 21 taler om, at vi skal efterlig-
ne helgenernes tro og gerninger *i*
overensstemmelse med vort kald, er det
udelukket, at vi kan give os til efter
deres eksempel at gøre »store« ger-
ninger uden for vort kald. F.eks. kan
kejseren efterligne Davids krigs-
førsel. Det kan vi andre ikke. I vort

kald skal vi efterligne de helliges tro
og gerninger og i overensstemmelse
med vort kald, inden for de snævre
grænser, det afstikker for vor hand-
len.

HVAD VIL DET egentlig sige at
»efterligne« helgenernes tro og gode
gerninger? Selve glosen »efterligne«,
der er en ordret oversættelse af det
latinske »imitare«, som vi har som
låneord på dansk: imitere, kan let
lede tanken i en forkert retning. På
nutidsdansk antyder både det dan-
ske ord »efterligne« og fremmedor-
det »imitere« det uægte. »Vogt Dem
for efterligninger!« »Det er kun en
imitation!«

En efterlignet tro er ingen ægte tro.
Imiterede gerninger er ikke virkelig
gode gerninger, men efterabede gode
gerninger. I det latinske ord *imitatio*
og i det nytestamentlige græske ord,
som det gengiver, »mimesis«, jvnf.
»mimik« og »pantomime«, ligger
ikke dette stænk af forfalskning og
efterabning. I stedet for »efterligne«
siger man derfor ofte i oversættelser
af middelaldertekster, hvor *imitatio*
forekommer, »efterfølge«. Et kendt
skrift af Thomas a Kempis, »De imi-
tatione Christi«, kaldes som regel
»Om Kristi efterfølgelse«, ikke »Om
Kristi efterligning«. Udtrykket *imita-
tio* (mimesis) hører hjemme i under-

visning og opdragelse. Når man skal
lære noget nyt, f. eks. at tale, at gå, at
skrive, at spille klaver osv., må en,
der i forvejen mestrer den færdig-
hed, vi vil lære, vise os, hvordan
man bærer sig ad, og så prøver vi at
gøre ligesådan, indtil vi får det lært.
Der er ikke tale om, at det, vi gør, når
vi på denne måde ved at følge en
andens eksempel tilegner os en færdig-
hed, er noget uægte, en blot og
bar efterabning. Tværtimod lærer vi
ved denne »efterfølgelse« af eksem-
plet at tale rigtig dansk, ikke forfal-
sket dansk, spille rigtigt klaver osv.,
just ved at gøre det samme, som læ-
reren viste os først. Den tyske tekst
undgår da også glosen efterlig-
ne (nachahmen), men taler i en om-
skrivning om at *følge* et eksempel:
»...at man skal ihukomme helgener-
ne, for at vi kan styrke vor tro, når vi
ser, hvordan der er vederfare dem
nåde, og hvordan de har fået hjælp
gennem troen. Desuden at man tager
eksempel af deres gode gerninger,
enhver efter sit kald, som Hans kej-
serlige Majestæt saligt og gudfrygtigt
kan følge Davids eksempel og føre
krig mod tyrkerne. Thi begge er de i
det kongelige embede, som af dem
fordrer beskyttelse og beskærmelse
af deres undersåtter.«

Den tyske tekst viser, at der med
»efterligne« i den latinske tekst ikke
tænkes på nogen udvortes efterlig-
ning, men om et personligt fælles-

skab som det, der består mellem læ-
rer og elev, opdrager og barn.

Læreren og opdrageren fører ele-
ven eller barnet ind i en sag, der er
større end både ham og den, han
vejleder. Når vi i gudstjenesten mø-
der dem, der før os troede det, vi får
forkyndt og bekender, da styrkes vi i
vor egen tro, siger den tyske tekst. Vi
styrkes i vor egen tro ved at høre,
hvordan de, der var før os, modtog
nåde fra Gud, og hvordan de i troen
på denne nåde blev hjulpet. Den nå-
de, *de* mødte, er også skænket *os*.
Den tro, hvorved de blev hjulpet, er
også vor tro. Derfor kan vi ikke
»efterligne« deres tro i betydningen
»efterabe« den. Men vi kan følge
efter dem på den troens vej, hvorpå
både de og vi færdes, de foran os, vi
bagefter dem.

På samme måde forholdet det sig,
når vi i bibelske tekster hører om
deres gode gerninger, som de øvede
i deres kald. Dem hverken kan eller
skal vi umiddelbart prøve at efter-
abe. Kejseren kan nok prøve at rege-
re efter Davids eksempel, fordi han
og David er fælles om samme konge-
embede. Men vi andre, der ikke sid-
der på tronen, har ikke lov til at prø-
ve på det. Det ville være i strid med
vort kald, der er undersåttens, ikke
herskerens. Men der er andre af de
troende, vi hører om i de bibelske
skrifter, hvis livssituation (kald) lig-
ger vor egen nærmere. Men hvad

enten det er tilfældet eller ej, kan vi altid følge efter dem på den måde, at vi i vort kald bærer troens frugter i tjeneste for næsten på samme måde, som de gjorde det i deres.

Hvis helgendyrkelsen, hvorom artikel 21 taler, var ensbetydende med en efterligning af de hellige i bogstavelig forstand, ville det indebære en persondyrkelse af de hellige, som i øvrigt tidligt sneg sig ind i helgendyrkelsen og fordærvede den. Den førte nemlig til den i artiklen forkastede helgenpåkaldelse. En bogstavelig efterligning af helgenernes »store« gerninger ville føre til, at vi svigtede de »små« gerninger, vi er sat til at øve i vort kald. Derfor er det CA så meget om at gøre at slå fast, at efterfølgelsen af helgenernes tro og gode gerninger sker for hver af os i vort eget kald og ikke uden for det.

HVORFOR ER det CA vigtigt at understrege den rette evangeliske helgendyrkelses uundværlighed? Fordi det evangelium, hvorved Gud sammen med sakramenterne giver Helligånden, der virker troen i dem, der hører evangeliet (artikel 5), ikke er en tidløs lære om Guds nåde, men en fortælling om Guds store gerninger i historien, med Jesu Kristi liv, død og opstandelse som midtpunkt. I denne historie står Jesus Kristus aldrig alene.

Han er altid sammen med alle dem, han er kommen for at frelse, sammen med sit udvalgte folk. I hans historie, som er evangeliets indhold, er der mange mennesker, i hvem og på hvem Guds nåde mod mennesker i ham bliver anskueliggjort. Og vi kan ikke tage imod Guds nåde uden i denne »anskueliggørelse«. Vi kan ikke tro på vor nådige Gud uden i fællesskabet med dem, der troede og i troen øvede gode gerninger før os, samtidig med os og efter os. Dette »de helliges fællesskab« er den evangeliske helgendyrkelses inderste mening. Derfor er den evangeliske helgendyrkelse i CA artikel 21 noget for den reformatoriske bekendelse afgørende, ikke en »rest« af »katholicisme«. *Denne* helgendyrkelse udelukker enhver helgenpåkaldelse. Helgenpåkaldelsen var blevet den middelalderlige helgendyrkelses a og ø. Derfor må artikel 21 indeholde et kraftigt angreb på den helgendyrkelse, der praktiseres som helgenpåkaldelse: »Men skriften lærer ikke at påkalde helgener eller at søge hjælp hos dem, eftersom den fremstiller Kristus alene som midler, sone-middel, ypperstepræst og fortaler for os. Ham skal man påkalde, og han har lovet, at han vil høre vore bønner, og den dyrkelse billiger han i høj grad, nemlig at han påkalde i alle trængsler. Men synder nogen, så har vi en talsmand hos Faderen osv. 1 Johs. 2,1...«

Påkaldelse er forstået som anråbelse af midleren, ham, som lever og er ved Faderens højre hånd.

Når helgener *påkaldes*, gøres de til midlere ved siden af den eneste rette midler, Jesus Kristus. Hvis de skal være »midlere« i denne forstand, er forudsætningen herfor, at de, ligesom Kristus, allerede *er* gået ind til herligheden hos Gud. Helgenpåkaldelsen forudsætter den lære om de sidste ting (eskatologi), som den romersk-katholske kirke har udbygget med læren om Skærsilden og med dødemessernes praksis som udgangspunkt. Den går i korthed ud på følgende: I dødsøjeblikket stilles det enkelte menneske for en foreløbig dom, dommen over den enkelte (judicium particulare), hvorved det afgøres, hvor dette menneskes sjæl skal være i tiden mellem hans død og Kristi genkomst til den store verdensdom (judicium generale). Hvis mennesket dør med uskiftet og utilgivet dødssynd, går det til helvede. Og denne dom stadfæstes i den store dom. Hvis mennesket dør i »nådens stand«, med sine dødssynder skriftet og tilgivet, men med utallige ikke skriftede og sonede tilgivelige« (veniale) synder, bestemmes det i judicium particulare til saligheden, men må tilbringe en kortere eller længere tid i Skærsilden med at udstå den rest af »timelige straffe« for den slags synder, som det i dette liv ikke har

fået gjort fyldest for. Dette er de allerfleste menneskers skæbne. Og her kan dødemesserne få betydning ved at hjælpe til, at denne tid i skærsilden afkortes. Hvis et lille barn dør uden dåb, kan det endnu ikke gå ind i saligheden. Men det behøver heller ingen renselse i Skærsilden. Det går til et særligt sted, limbus infantium (de spæde børns »grænsestation«). Fædrene under den gamle pagt har også deres særlige ventested indtil den store dom, limbus patrum (fædrenes »grænsestation«). (Det latinske ord »limbus« betyder rand eller kant og betegner derfor et sted, der ligger uden for de saliges Paradis, men lige på randen af det, på grænsen ind til det).

Hvis den døde ingen uskiftet dødssynd har, og hvis hans liv har været så helligt, at det allerede har sonet alle »tilgivelige« synder og måske endda har et overskud af gode gerninger, der kan komme andre til gode (opera supererogatoria), er det en helgen og går uden om Skærsilden lige ind i Paradis. Den store dom kan da kun bekræfte, hvad allerede er fuldbyrdet i judicium particulare. Det er dette, at helgenerne, i denne snævrere forstand af ordet helgen, allerede er gået forud for alle de endnu levende og for de døde, som befinder sig i Skærsilden, ind i Paradiset, der gør dem skikkede til at optræde som midlere, der går i for-

bøn for levende (på jorden) og døde (i Skærsilden), og som kan påkaldes som forbedere af os.

I denne »eskatologi« er helgenerne (i snævrere forstand) sat i særklasse i forhold til alle andre troende, hvad der gør påkaldelsen af dem ikke blot mulig, men nødvendig.

Når CA artikel 21 forkaster helgenpåkaldelsen med den begrundelse, at skriften kun ved af een midler mellem Gud og os, hvem vi alene skal påkalde i nøden, forkaster den dermed også hele den eskatologi, som er helgenpåkaldelsens dogmatiske grundlag.

DET ER BEMÆRKESESVERDIGNT, at Østkirkerne på dette punkt ikke har fulgt Vesterlands pavekirke. Østkirkens teologer mener vel, at de hellige indtil dommens dag er i Kristus og derfor også tager del i hans ypperstepræstelige forbøn for os her på jorden. Men også helgenerne venter på den store dom. Derfor påkalde de ikke, men i »liturgien«, de orthodoxe kirkers nadvergudstjeneste, mindes helgenerne på den måde, at menigheden beder Gud høre deres forbøn for os, samtidig med at menigheden her på jorden beder også for dem, ja, selv for Guds moder.

Når tanken på helgenernes forbøn for os på denne måde er knyttet sam-

men med tanken om vor forbøn for dem, giver tanken om denne forbønnens gensidighed helgenbegeret en helt anden karakter end i Vesterlandets katholske kirke. Helgenernes plads i liturgiens store forbøn giver et stærkt udtryk for det, som Grundtvig udtrykker sådan i sin Allehelgenssalme:

Helgen her og helgen hisset
er i samme menighed.

(*Den danske Salmebog 660, 1*)

[1955 udg. Red.]

Trangen til at dele den ene søskendeflok af hellige »her og hisset« i to »klasser«, en første klasse af dem, der allerede er gået ind til Paradisets salighed, og en anden klasse, der på jorden eller i Skærsilden endnu må udstå straffen for ikke-sonede synder, sådan at de, der er i anden klasse, kan henvende sig til dem, der er i første klasse og bede om deres forbøn, er ældgammel i Vesten. Spiren til den findes allerede hos Augustin. Han bruger om Skærsilden udtrykket »forbedringsild« (ignis emendatorius) og »renselsessted« (purgatorium, jvnf. engelsk »purgatory«). Han lærer også, at det kun er timelige straffe, der udstås i »renselsesilden«, og at det hverken er de helt gode (helgenerne i snævrere forstand) eller de helt onde (de fordømte), der efter deres død skal udstå skærsildsstraffe. Endvidere lærer

Augustin, at messens offer gavner dem, der er i Skærsilden, men ikke kan frembæres for dem, der allerede er salige.

Det er tydeligt, at man i Vesten tidligt er slået ind på en vej, der fører bort fra Østkirkens opfattelse af de helliges fællesskab. Med hele denne tradition bryder CA artikel 21 ved sin forkastelse af helgenpåkaldelsen. Den er uforenelig med tanken om Kristus som den eneste midler mellem den hellige Gud og syndige mennesker, dvs. med artiklen om retfærdiggørelsen ved troen alene.

MEN MED HELGENDYRKELSEN bibelsk forstået og evangelisk tolket, helgendyrkelsen som udtryk for de troendes altomfattende fællesskab i Kristus, bryder CA artikel 21 ikke. Den indsætter den tværtimod på dens rette plads som ihukommelse af de hellige i og ved gudstjenestens evangeliske tekster, altså på den plads, hvorfra helgenpåkaldelsen har draget den bort.

Men hvis de evangeliske kirker af artikel 21 kun erindrer fordømmelsen af helgenpåkaldelsen, men har glemt eller måske endog forkastet den dogmatiske lære om den rette evangeliske helgendyrkelse, som artikel 21 også indeholder, og som i denne artikel er hovedsagen, da kan

det kun være et tegn på, at den også er ved at opgive hovedartiklen om retfærdiggørelsen ved troen alene, idet den da gør den til en tidløs lære om en overbærende Gud, ikke til budskabet om en historie, hvis midtpunkt den levende, lidende, døende og opstandne Kristus er, ikke uden, men sammen med alle sine helgener.

I et af sine tidligere nadverskrifter har Luther givet et stærkt udtryk for den rette helgendyrkelse:

»Dette sakramentes betydning eller gerning er alle helliges fællesskab. Derfor er dets gængse navn også *synaxis* eller *communio*, det vil sige fællesskab, og det latinske ord *communicare* betyder at blive optaget i dette fællesskab — hvad vi på vort sprog kalder at gå til alters — og det navn kommer af, at Kristus med alle de hellige udgør et åndeligt legeme, ligesom indbyggerne i en by udgør et samfund og et legeme, og alle borgerne er hinandens og hele byens lemmer. Således er alle hellige også Kristi og kirkens lemmer, og kirken er en åndelig, evig Guds by, og at blive optaget i denne by, det kaldes at blive optaget i de helliges fællesskab og at være indlemmet i Kristi åndelige legeme og gjort til et lem på ham... Det er nu ikke bare en slags modstandere, som gør os fortræd. Der er for det første den synd, som er ladet tilbage i vort kød efter dåben, tilbøjeligheden til vrede, had, hov-

mod, ukyskhed osv., som plager os, så længe vi lever. Her trænger vi ikke alene til menighedens og Kristi hjælp, så de sammen med os kæmper derimod, men det er også nødvendigt, at Kristus og hans hellige træder frem for os hos Gud, for at synden ikke skal blive tilregnet os efter Guds strenge dom. For at styrke og opmande os mod disse synder giver Gud os dette sakramente, som ville han sige: Se her, mange slags synder plager dig. Tag imod dette tegn, hvormed jeg tilsiger dig, at synden ikke plager dig alene, men også min egen søn, Kristus, og alle hans hellige i Himmelen og på jorden. Vær derfor trøstet og ved godt mod. Du kæmper ikke alene; stor hjælp og bistand omgiver dig... Den, som nu er forsvundet, som en dårlig samvittighed gør svag, eller som døden gør bange, eller som har noget andet, der tynger hans hjerte — hvis han vil være fri for dette, så skal han blot glad gå til alters, lægge sin sorg over på menigheden og søge hjælp hos hele den skare, som udgør dette legeme. Det er, som når en borger i landet har måttet lide skade eller overlast af sine fjender, så klager han jo da til sine rådsherrer og medborgere og beder om hjælp. Derfor er der i dette sakramente givet os Guds overvældende nåde og barmhjertighed, så at vi kan tage al vor jammer og plage og lægge den over på menig-

heden, og særlig på Kristus, og glade finde styrkelse og fortrøstning til at sige således: Når jeg er en synder, når jeg er en falden, når denne eller hin ulykke rammer mig, velan, så går jeg til alters og modtager et tegn fra Gud på, at Kristi retfærdighed, hans liv og lidelse, med samt alle de hellige engle og de salige i Himmelen og de fromme mennesker på jorden, tjener til støtte for mig. Skal jeg dø, så er jeg ikke alene i døden; lider jeg, så lider de med mig. Al min nød har jeg sammen med Kristus og de hellige, for jeg har et sikkert tegn på deres kærlighed til mig.»

I dette fællesskab har også de kærlighedens gerninger, der er troens frugter, deres udspring.

»Se dernæst til, at du også gør fælles sag med enhver og ikke i had eller vrede udelukker nogen; thi dette fællesskabets, kærlighedens og enighedens sakramente kan ikke tåle splid og uenighed. Du skal lade de andres skrøbeligheder og mangler gå dig til hjerte, som om de var dine egne, og stille din ydeevne til rådighed, som om den var deres, ligesom Kristus gør mod dig i sakramentet. Dette er at blive forvandlet til hinanden ved kærlighed, så der af mange enkeltdele bliver et brød og en drik. Det er at opgive sin egen skikkelse og iføre sig en fælles.»

[„En sermon om Kristi hellige, sande legemes højværdige sakramente og om

broderskaberne“, 1519 — citeret efter Luthers skrifter i udvalg ved Torben Christensen, Niels Nøjgaard, E. Thestrup Pedersen og Regin Prenter, bind 1, Kbh 1962, s. 130, 132-133, 139-140]

Dette er at efterfølge de helliges tro og gode gerninger — ikke at efterabe dem. Denne efterfølgelse er også en Kristi efterfølgelse. For Kristus er i de hellige og forbinder dem til eet.

I forkastelsen af helgenpåkaldelsen har de lutherske kirker i århundrederne efter reformationen nøje fulgt

CA artikel 21. Men hvordan er det gået med det positive indhold af denne artikel, med den rette evangeliske helgendyrkelse, med den offentlige (gudstjenestelige) ihukommelse af helgenerne til efterfølgelse af dem (og Kristus!) i troen og kærlighedens gerninger? En forkyndelse som den vi møder i Luthers tidlige nadversermon møder vi næppe i mange lutherske kirker i dag. Men vi har dog spor af den i vor salmesang, frem for alt hos lutheraneren Brorson:

Hvad jeg er, min broder, det er du og blevet,
vi begge vort navn fik i Himlen indskrevet,
til Himlen står al vor forlængsel og trøst,
hver haster og stræber at komme der først,
dog elsker den ene den anden af hjerte,
som Jesus, vor frelser og broder os lærte,
den ene fornemmer den anden hans smerte.

Så lader os glædes og elske af hjerte
forsøde hverandre den bitreste smerte,
forbindes i Ånden tilsammen som en,
at kærlighed findes oprigtig og ren,
og lader vor Fader en frydesang høre,
det skal ham hans hjerte usigeligt røre,
skønt børnene kan det kun stammende gøre.

(Den danske Salmebog 336, 4-5)

Der er en tone af pietistisk himmel-længsel, en »pilgrimsstemning«, som er Brorsons, i disse linier. Men den, der har øren at høre med, fornemmer straks slægtskabet med Luthers nad-versermon. Hvorfor er *denne* helgen-
dyrkelse forsvundet fra de lutherske kirker? Har vor alt for selvfølgelige forkastelse af helgenpåkaldelsen ikke mistet sin mening, når den helgen-
dyrkelse, der er grunden til, at den fremsættes, ikke mere betyder noget? Hvad er der sket? Er formuleringerne i CA artikel 21 medansvarlige for udviklingen?

Jeg tror ikke, det er muligt at undgå den slutning, at formuleringerne her ikke er fyldestgørende, når de sammenholdes med det bibelske vidnesbyrd, de peger hen på. At vi skal efterfølge de hellige i tro og gode gerninger, er ikke et lovens bud, men en evangelisk forkyndelse af Kristus. Sådan giver han os sig selv – eller sådan giver Gud os ham – blandt andet og vel endda først og fremmest i den hellige nadver, at han ikke kommer til os alene, men sammen med dem, der hører ham til. I dem, mennesker af vort kød og blod, mennesker, vi har kendt, mennesker i hvis tro og gode gerninger han viser sin magt og kærlighed, er han selv virkeligt hos os, jvnf. Matth. 25,40. I det bibelske eksempel, som artikel 21 anfører, kong David, i forbindelse med tilføjelsen »i overens-

stemmelse med vort kald«, sker der, næppe tilsigtet, måske ikke engang bevidst, en indsnævring og ensidiggørelse af det bibelske vidnesbyrd. Kaldsgerningen indsnævres, en udvikling, der kraftigt fortsættes i de følgende århundreder, sådan at Guds kald til tjeneste bliver det samme som det, der i sækulariseret sprog kaldes »erhverv« eller »stilling«. At Gud også kan kalde et menneske til martyriet, forsvinder helt fra horisonten. Så rigtigt det er, hvad vi hørte i artikel 16, at stedet, hvor næste-kærlighedens gerninger ligger rede til os, er i den enkeltes stand, hans særlige kaldsgerning, må dog, når denne det 16. århundredes lutherske kaldsethik sammenlignes med det bibelske vidnesbyrd om kærligheden til Gud og broderkærligheden i de helliges samfund, det spørgsmål rejses, om der er sket en ensidiggørelse af forestillingen om kærligheden som troens frugt. Er kærligheden til Gud og næsten udtømt med de muligheder, kaldsgerningernes rammer afstikker? Hvad bliver der her af den kærlighed, der udtrykker sig i ofret, martyriet? Hvad bliver der af den kærlighed, der udtrykker sig i lovprisningens overflødige og »unyttige« leg? Skal kejseren kun »efterligne« kong David i at føre krige? David dansede også foran arken til bl.a. en af sine hustruers forargelse. Og hvad med

kvinden, der salvede Jesu fødder, det eneste bibelske eksempel på en, om hvem det udtrykkeligt siges, at hun vil blive ihukommet i gudstjenesterne? (Mark. 14,6-9).

MED REFORMATIONEN forsvandt mange helgenbilleder fra kirkerne. I stedet finder vi mange steder epitafi-er med satte borgermænd og borgerfruer og lutherske præstemænd og præstekoner med undertiden lange rækker af børn. Vist var også de hellige og tjente Gud i deres kald. Men den ihukommelse, de tilsigtede og opnåede ved bekostningen af de prangende kunstværker, er dog næppe den ihukommelse, art. 21 taler om. Men det *kan* ikke helt udelukkes, at der er noget i den måde, hvorpå ihukommelsen af de hellige i denne artikel er formuleret, som om den ikke direkte har været med til at fremkalde så dog i hvert fald ikke har bidraget til at hindre den ensidiggørelse og borgerliggørelse af forestillingen om de helliges fællesskab og kristenkærligheden, som i højere grad, end reformatorerne kunne forudse, er kommet til at præge de lutherske kirker. Det er i dag mere end billigt at ivre mod »helgenpåkaldelse« i et luthersk lands lutherske sognemenigheder. Der er mere grund til af artikel 21 at tage

anledning til at overveje, om vi ikke har fjernet en dimension af Ny Testaments tale om troen og kærligheden og dermed også en dimension af Ny Testaments Kristusforkyndelse ved den måde, hvorpå vi har fjernet både af theologien og af gudstjenestelivet kaldet til efterfølgelse af de helliges tro og kærlighed og erstattet den med så temmelig borgerlig kaldsethik. Den bortfaldne dimension kan antydes med ord som »martyriet, det ekstraordinære, lovprisningen, glæden, legen«. I Kristusbilledet bortfalder på tilsvarende måde underne, helbredelserne, lidelsen, herligggørelsen. Tilbage bliver den side af Kristusbilledet, som vel er der, og som aldrig må tages bort: fornædrelsen, ydmygheden, tjenesten, og af Kristuslivet: kaldsgerningen, det daglige, troskaben. Men i Ny Testamente er disse to sider ikke adskilt og i forhold til hinanden rendyrkede og ensidiggjorte, sådan som det sker i de mange moderne Kristusudgaver. Det, der sker, når den glemte dimension, den i fornædrelsen skjulte, men virksomme herlighed, udelades, er jo, som fortællingen i Mark. 14,3-9 viser, at det, der er evangelium, bliver lov. Kristenkærligheden bliver etik, eventuelt socialetik, og Kristus bliver dens forkynder, eventuelt dens forbillede.

Jeg hørte engang en orthodox theolog fortælle en historie om en

starets, en russisk eneboer, som af sine disciple blev højt æret for sin hellige livsførelse. På sit dødsleje bekendte han med sorg, at han kun lige var begyndt på at erkende den umådelige dybde i sin synd og skyld over for Gud, hvis dom han nu skulle møde. Da hans disciple hørte den bekendelse gik der et lykkeligt smil over deres ansigter. De havde trods den hellige mands fromme liv og kraftige gerninger stadig været i tvivl, om han nu også kunne kaldes en helgen. Men da de hørte hans bekendelse af sin uendelige skyld, var uvisheden borte. Nu, og først nu, vidste de, at han var – en helgen.

I den helgenlegende udtrykte en orthodox kristen, forekom det mig, en større forståelse for, hvad det vil

sige, at vi retfærdiggøres alene ved troen på Kristus, og hvad for en helighed, vi tør møde Gud med, end jeg har mødt i mange korrekte »lutherske« prædikener. Måske er det ikke så »ligegyldigt«, som det ved første øjekast kunne synes, om en luthersk kirke husker eller glemmer den helgendyrkelse, som CA artikel 21 tillader (latinsk tekst), fordi den er evangelium, ikke lov, og tillige »befaler« (tysk tekst), fordi evangeliet som evangelium *vil* troes og ikke glemmes.

Dr. theol. h.c. Helge Haystrup, (1924-2009) var både præst og kirkehistoriker med stor viden om oldkirken og Augustin. Credo Forlag udgav i 2005 „Så er det sagt - prædikener og essays“ (2. udvidet og revideret udgave af „Det gamle budskab“, C.A. Reitzels Forlag 1985).

Herfra har vi klippet dette essay, og anbefaler bogen på det varmeste. Køb den hos Forlagsgruppen Lohse, nedsat til kr. 100,-

P.G. Lindhardt skrev om førsteudgaven: „Det er solide sager, han fører frem, ret et alvorsord til en pjanket samtid og opruskende, fordi det er sagt ud af ærlig harme“

Helgener og martyrer i den gamle kirke

Alle Helgen V

AF HELGE HAYSTRUP (†)

PÅ ALLE HELGENS søndagen smykker vi vore kæres grave med en ganske særlig omhu. Nogle steder på vore „Sydhavsøer“ tænder de polske indvandreres efterkommere stadig lys på deres forfædres grave, og i Sønderjylland lægger menighederne kransen ved mindestenene for de mange, der faldt i den 1. verdenskrig.

Men til alle Helgen i egentlig forstand hører jo hverken gudfrygtige forfædre eller faldne soldater. Hvem er de da? Ja, ser man efter i Gyldendals ellers så udmærkede Fremmedordbog, bliver man ikke meget klogere. I hvert fald spilder udgaven fra 1969 ikke så meget som et ord på at forklare, hvad en helgen, er for noget. Man kvier sig ved at tro, at det drejer sig om en bevidst udeladelse, selv om en del af vor østorienterede „intelligens“ nok kan tænkes at reagere sådan over for kristendommen. Men mon ikke Fremmedordbogens

redaktører blot – lovlig blåøjet – har ment, at alle da vidste, hvad en helgen er for noget? Så det behøvede man da ikke at ofre tid på at forklare. Men her bedrager de sig selv. For når man spørger om, hvem der er helgener, får man ofte det svar, at det er alle dem, der er i Himlen, og så skulle englenerne også være helgener. De har jo altid været hos Gud. Men englenerne har deres egen dag i kirkeåret, nemlig *Sct. Michaels* eller *Alle Engles dag*, den 29. september, således som det fremgår af vor lutherske Kirkeordinans af 1539 og gamle biskop Peder Palladius' Alterbog fra 1556. Nej, en helgen er, som der stod i min barndoms skoleordbog („Ludvigsen“): „et særlig fromt menneske“. Men når der så blev tilføjet: „som tilbedes efter sin død“, ja, så er vi atter ude i misforståelserne. For inden for vor evangeliske kirke har vi aldrig tilbedt helgener, som om de var i besiddelse af særlige, mystiske

kræfter og derfor kunne beskytte os mod misvækst, tyveri eller sygdom, eller som om de ved deres overskydende gode gerninger kunne hjælpe os ind i Himlen. Derimod ærer vi dem som særligt fromme mennesker, hvis troslydighed og gode gerninger nok kan tjene os, hver i vort arbejde, til opmuntring og eksempel. Men ingen helgen var fuldkommen og uden synd, og ingen helgen blev nogensinde salig uden ved Guds ufortjente nåde i Jesus Kristus. Som det hedder i den gamle påskesalme:

Selv Jomfru Maria, moder til Krist,
med alle Guds helgen hun for vist
blev ikkun salig på samme måde,
for Jesu skyld, af Gud Faders nåde.

DETTE GÆLDER ALTSÅ også for jomfru Maria, der dog var Guds udvalgte redskab, da hans enbårne Søn blev menneske, hvorfor der kan være god mening i at stille hende forrest i helgenskaren, „den store, hvide flok“, både fordi hun fandt nåde hos Gud og blev „Guds moder“ og for hendes vidunderlige ord: „Se, jeg er Herrens tjenerinde. Lad det ske mig efter dit ord!“ Hvor må vi elske hende, denne unge pige fra Nazareth, og se op til hende, uanset om hun var uerfaren og ulærd. For gives det no-

get større end helhjertet og i ydmyg tro at give sig i Guds tjeneste, selvom så vejen som for Maria fører til, at vort hjerte gennembøres og hjertet må briste, således som man kan se fx på Hellevad og Egvad kirkers middelalderlige altertavler, hvor Maria overvældet af sin søns lidelser på korset dåner i apostelen Johannes' arme.

Af Marias eksempel ser vi, hvorledes kristen fromhed er tro på og lydighed imod Ham, der vel er Himmelen og jords almægtige herre, men tillige den, der nådig bøjer sig ned over sin faldne skabning med tilgivelse og oprejsning. En helgen er derfor ikke „et særlig fromt menneske“, hvis man derved alene forstår noget indre, personligt, en kvalitet. Tværtimod vil helgenens fromhed lægge sig for dagen i vidnesbyrd og bekendelse af Guds herlighed og nåden i vor herre Jesus Kristus.

Heller ikke dengang var det særlig populært at være en bekendende kristen. Den gamle Adam i os vil jo helst bekræftes i dette, at „Jeg er da god nok, som jeg er“, og at man blot skal være som alle de andre. Men netop over for dette sagde de kristne fra. De kunne ikke deltage i selskabslivet, gå i teater eller til gladiator-kampe. De kunne ikke affinde sig med en moral, der ikke tog det så nøje med sjofelhed, løgn og bedrageri. Og værst af alt, de kunne ikke

lade være med at fortælle andre om denne Jesus! Det græske ord for et sådant vidnesbyrd er *martyrium*, og allerede her er vi ved en vigtig forskel mellem dengang og nu. Hvor kristne mennesker frimodigt forsager Djævelen og bekender deres tro, kan de måske nok i vore dage sætte deres yndest i menigheden, hos menighedsråd, lokale og andre myndigheder, presse m.v. over styr. Men ligefrem slået ihjel, det bliver de dog ikke. Så vidt jeg ved, er det længe siden nogen i Danmark har mistet livet for sin tros skyld. I Oldkirkens dage lå landet anderledes.

For et jødisk miljø, præget af stærke religiøse lidenskaber, var den voksende kristne menighed en trussel. Hvad der for dem, der lod sig frelse, var livets lykke, anså modstanderne for et frafald og et oprør imod den fædrene tro. Noget sådant måtte slås ned med alle midler. Det fik fattigforstanderen Stefan at mærke allerede år 33, da jøderne ryddede ham af vejen ved stening. Hans vidunderlige forsvarstale, som i virkeligheden er en ætsende anklage mod jødefolket for dets modstand mod Gud og afvisning af dem, Han sendte til dem, er overleveret i Apostlenes Gerninger kapitel 7. Den hellige Stefan, hvis mindedag i kirken er 2. juledag, blev den første af Jesu disciple, der beseglede troens vidnesbyrd med sit blod. Martyr, egentlig blot

vidne, kom således snart til at betyde „blodvidne“, og i denne betydning af ordet er Stefan den første kristne martyr. Hans uforfædtede trosmod lyser som et kald også til os!

IKKE ALLE HELGENER måtte lide martyrdøden. Vi ved således om Nordens apostel, den fromme munk Ansgar, hvorledes han som ung havde et syn af den himmelske herlighed og hørte Gud tale til sig: „Gå og vend tilbage, kronet med martyriet!“ Forventningen om denne ære fik ham til at melde sig til den farefulde færd som missionær for de vilde daner år 826. Men trods talrige genvordigheder blev Ansgar ikke slået ihjel af vore hedenske forfædre, men døde fredeligt i sin seng, måske lidt skuffet, men samtidig klar over, at ikke ethvert martyrium behøver at være blodigt.

Men de, der vil følge Herren og aflægge vidnesbyrd om ham, må gøre sig klart, at lidelse og død kan blive deres lod. Når vi således læser i Hebræerbrevet: „Endnu har I ikke stridt så hårdt (...) at det har kostet blod“, antyder disse ord vel, at andre menigheder havde oplevet blodig forfølgelse (Heb 12,4). Vi hører da også i Apostlenes Gerninger om, hvordan de ophidsede jøder efter Stefans martyrdød rettede deres had imod andre af me-

nigheden, velsagtens mod den del af Jerusalems jødekristne menighed, der ligesom Stefan stod kritisk over for de mange nedarvede fromhedsregler.

Denne forfølgelse havde til resultat, at kristentroen med de fordrevne spredte sig ud over hele Palæstina, ApG 8,1. Således kunne forfølgelse også blive til velsig-nelse og mission, og allerede her finder vi den nordafrikanske kirkelærer Tertullians berømte ord bekræftet, at „Martyrernes blod er kristendommens udsæd“.

Efter en længere fredsperiode, hvor „menigheden i hele Judæa og Galilæa og Samaria havde fred“ (ApG 9,31) brød uvejret påny løs over de kristne i Jerusalem, den menighed, der var alle kristnes „hovede og moder“. Vi får at vide, at kong Herodes Agrippa lod apostelen Jakob halshugge og Peter kaste i fængsel, hvorfra han dog blev underfuldt udfriet, ApG 12. Dette skete år 42. Først nu synes apostlene at have forladt Jerusalem, og vi finder bl.a. apostelen Peter i menigheden i Antiochia, Gal 2,11.

Urmenigheden i Jerusalem bestod dog stadig. Dens leder synes ikke mere at have været nogen apostel, men derimod Jesu yngre broder Jakob, kaldet Den retfærdige. Fra vantro og modstand var frelserens egne kommet til tro på ham. Forholdet mellem jødommen og den kristne kirke, der nu havde bredt sig ud over Romerriget, og hvis menigheder rummede såvel jøde-

som hedningekristne, blev imidlertid mere og mere spændt.

Den lærde biskop af Kæsarea, Euseb, beretter i sin Kirkehistorie fra o.320, at jøderne i raseri over ikke at kunne få ram på Paulus (han havde jo indanket sin sag for kejseren og var på vej til Rom) vendte deres had imod Jakob, der ellers med største omhu hele sit liv havde levet, som det sømmede sig en from jøde. Nu ville de tvinge ham til fra templets tinde at fornægte Jesus over for de store folkeskarer, der i anledning af Påsken var strømmet til Jerusalem år 62.

I stedet aflagde Jakob vidnesbyrd om Jesus som den, der er ved Guds højre hånd og skal komme igen som verdensdommeren. Derfor styrtede de ham ned fra tempeltaget og stenede ham til døde. Men endnu på Eusebs tid var mindet om Jakobs martyrdød levende, og menneskene ærede ham og „de andre hellige mænd for deres gudfrygtigheds skyld“. Dette er, hvad også vore lutherske fædre forstod ved sand helgendyrkelse.

Allerede hos urmenighedens leder, Herrens broder Jakob den Retfærdige, ser vi, hvordan kristenforfølgelserne i første række rettede sig imod biskopper og andre ledere. Noget tilsvarende skete få år senere under kejser Neros forfølgelse af de kristne i Rom, der skulle være hans „syndebuk“ for Roms brand. Da blev Paulus halshugget og Peter korsfæstet (med hovedet ned?).

At de ledende apostle havde virket, men især at de begge havde lidt martyrdøden og var begravet i Rom (omend der stadig er megen tvivl om, hvor deres grave har været), gav hovedstadens menighed en ganske særlig glans og autoritet. Men lad os ikke glemme, hvordan denne grusomme forfølgelse også ramte det kristne lægfolk hårdt: Vi hører om, hvordan fangne kristne blev rullet i beg og brugt som levende fakler i Neros haver!

Smukkest af alle de gamle martyrbetretninger er imidlertid efter mit skøn den henvend et hundrede år yngre betretning om den gamle og svagelige biskop Polykarp af Smyrnas martyrdød. Menigheden fortæller derom i et brev om en nylig overstået kristenforfølgelse. Dens anledning er ukendt. Sandsynligvis har den været et udbrud af et ulmende had til disse kristne, der ikke bare vil være som alle andre. En hel flok kristne er fanget. Med iver opsporer hedningerne de kristnes gemesteder. Naturligt nok er de kristne angst for den lod, der venter dem, og holder sig skjult. Af de fangne er en allerede blevet kastet for de vilde dyr, og hans bekendermød og frygtløse optræden styrker hans brødre og får hedningerne til at undres over de kristnes sjælsstyrke. Derefter kommer turen til den 86-årige biskop Polykarp. Han pågribes og føres til sportspladsen, hvor øvrighed og folk er samlet for at se oldingen fornægte sin tro. Tænk på

din høje alder, sværg blot ved kejserens lykkegud og sig: Bort med de ugudelige (hedningerne anså nemlig de kristne for at være ugudelige – ateister – siden de hverken bragte ofre eller havde gudebilleder!), lød det. Men Polykarp svarer: „I 86 år har jeg tjent Kristus, og han har aldrig gjort mig noget ondt. Hvor skulle jeg da kunne bespotte min konge og frelser“. Han kastes så på bålet, hvorfra han lovpriser Gud for den nåde som martyr at „få del i den kalk, som Kristus tømte for os“. Martyriet er en ære, værd at takke for!

TIL GLÆDEN VED – trods modgang og lidelse – at være kristen hører bevidstheden om, at vi i liv og død er Herrens (Rom 14,8). Vi er ikke alene på vor vej. Jesus Kristus er med os, og vi er på vor vandring omgivet af „en sky af vidner“ (Heb 12,1). Den tålmodighed, hvormed de led for Kristus og holdt fast ved vidnesbyrdet, skal tjene os til forbillede og trøst. Ikke mindst derfor er det så vidunderligt at fordybe sig i beretningerne om de første martyrer. I dette sidste afsnit vil vi fremdrage to af dem, først det i et brev fra de kristne i Vienne og Lyon til deres trosbrødre i Lilleasien, der rimeligvis er affattet af kirkefaderen Irenæos af Lyon og dernæst den bevarede *udskrift af en ro-*

mersk retsprotokol om processen mod en flok kristne i den lille by Scili i Nordafrika.

Vi hører fra Lyon om en mængde kristne, der slæbes til fængslet under den ophidsede folkemængdes chikanerier og slag, og om den romerske øvrigheds grusomme tortur og raffinerede dødsstraffe. Forarget over den rå behandling trænger en ung mand sig frem for at forsvare fangerne. Det nægtes ham. I stedet bliver han spurgt, om han ikke selv er en kristen, hvad han frimodigt bekender på trods af den lod, han ved, nu venter ham.

Der føres vidner frem, løgnagtige og skræmte til at beskyldte de kristne for de værste forbrydelser. Nu gælder det om at få de kristne til at indrømme. Nogle falder fra. Andre viser sig som rette Kristi stridsmænd, deriblandt diakonen Sanctus fra Vienne og den 90-årige biskop Pothinos af Lyon, men også nogle unge kvinder som den lille slavinde Blandina.

Under pinsler og forhør (bl.a. brændes han med gloende kobberplader) er Sanctus' eneste svar bekendelsen: „Jeg er en kristen!” Nogle dør af deres pinsler i det beklumrede fangehul, den gamle, svagelige biskop dog først efter offentligt at have aflagt den gode bekendelse. Andre ender med at blive kastet for de vilde dyr i arenaen. Til dem hører Sanctus og Blandina. Sanctus bliver sat på en gloende jernstol, og Blandina hænges op på en pæl til føde

for dyrene. Med sin bøn sætter hun mod i de andre, og da dyrene ikke vil bide på denne første dag i arenaen, føres de kristne til nye pinsler og nyt forhør.

Blandt tilskuerne optræder nu en tilrejsende, lilleasiatisk læge ved navn Aleksander. Man opdager, hvordan han tilskynder de kristne til at stå fast og lader også ham gribe og tortere. Lægen er en kristen og ender med at blive kastet for dyrene ligesom Blandina og andre.

Nu dør martyrerne, sidst af alle Blandina efter piskning, efter dyrene, efter „ild stolen” og efter at være stoppet i en kurv og kastet for en rasende tyr. „Og alle hedningerne bekendte, at aldrig havde hos dem nogen kvinde udholdt så mange og så frygtelige ting”. Men Blandina og hendes fæller dør glade i Kristus.

Få år senere, nemlig år 180, er en flok kristne, hvis leder er en vis Speratus, blevet fængslet i Scili og ført for prokonsulen over Nordafrikas domstol. Af de be-varede retsakter hører vi, hvordan Speratus bekender at være kristen. Vist er han en lovlydig borger, men han har vendt denne verden og dermed også den romerske kejser ryggen. Han tjener en anden, større herre, nemlig Kristus, og denne tjeneste kan ingen forlade uden at risikere langt frygteligere straffe end jordiske, nemlig Helvedes pine og kval!

Speratus har med sig en kasse med bøger, bl.a. et eksemplar af Paulus' breve, et vigtigt vidnesbyrd om Ny Testaments hurtige udbredelse (og oversættelse til latin!), selv til en lille by i Nordafrika. Da hele flokken bekender at være kristne, dømmes de til døden ved halshugning og modtager dødsdommen med tak for den ære at måtte blive martyrer for Kristus.

Trængslen var dem en ære. Men samtidig må den have været smertelig og tung at gå ind under. At måtte opgive daglige glæder og få båndene til familie, menighed og venner brat revet over. For os at se er det en frygtelig høj pris at betale for at være kristen. Og så ser vi dog, hvordan der til alle tider var nogle, der var rede til at blive hos Kristus, om det så end skulle koste fortrædelighed, tilsidesættelse, lidelse, tortur og død! Og sådan var det ikke blot i Jødeland og Romerriget, men i mange egne af verden.

KAMPEN MOD de kristustroende var nemlig mindst ligeså hård bag datidens jerntæppe, dvs. i Perserriget. Og da senere vilde Hunner fra øst og germanske stammer fra nord overskyllede Roms nordlige provinser, og „Allah og Muhammeds sværd” erobrede de østlige og sydlige egne, var det ikke blot den klassiske kultur, men også kristendom-

men, der blev knust i orgier af blod. Vi kender fra vor egen tids uro den muhammedanske fanatisme. Hunnernes og Germanernes ødelæggelser og udplyndring er baggrunden for den måske mest betagende af alle helgenbiografier, munken Eugippus' beretning om *den hellige Severins liv*, som vandreprædikant, hjælper og vejleder for de modløse menigheder i det nuværende Østrig. Severins martyrium er som Ansgars ublodigt; men det samme gælder også om de mange martyrer, der i vor tid overlevede Hitlers koncentrationslejre, kommunistlandenes tortur og fængsler eller massakrerne i nogle af missionslandene som fx Etiopien.

Hvem kan uden dyb bevægelse læse L. Terrays bog om den ungarske biskop Ordass, der døde i 1978? Eller om den modige polske præst Maximilian Kolbe, som, da en medfange med en talrig børneflokk var udpeget til henrettelse, modigt trådte frem og bad om at måtte gå i hans sted. Bekendelse, udholdenhed og hengivelse for andre er det ikke de allerskønneste frugter af troen på vor Herre og frelser? Til alle tider og steder — også hos os!

Læst ... af Olav Fog, Tebstrup

HENRIK HØJLUND:

Klosteret og kærligheden

Illustreret af Poul Exner

Med akvarel på forsiden af forfatteren

80 sider, indbundet, 99 kr.

Forlaget Boedal 2009

HENRIK HØJLUND har skrevet en lille bog om sit 12 dage lange ophold i Östanbäck evangeliske kloster ved Sala, lidt vest for Uppsala i Sverige. Det er blevet en særdeles læseværdig bog i selskab med ikke blot munkene, men også med Søren Kierkegaards „Kjerlighedens Gjerninger“ og ikke mindst med Henrik Højlund selv.

Da jeg havde læst den ringede jeg Henrik op og udtalte min dybe glæde over hans bog, men gjorde samtidig opmærksom på, at jeg ikke selv kunne tænke mig at gå i kloster. „Det kunne jeg heller ikke“, svarede Henrik.

Det hænger nok sammen med noget, Henrik skriver i sin bog, men også noget, jeg selv blev gjort opmærksom på allerede i mine unge år. Det var Tom Kristensen—I ved, ham den danske digter med hovedværket

Henrik Højlund

»Hærværk«—der i avisen fortalte, at han havde været sammen med en munk og spurgt ham, hvilke af de tre løfter—fattigdom, kyskhed og lydighed, det var sværest at overholde. Tom Kristensen havde nok forventet, at det var kyskheden, men til sin overraskelse fik han svaret: „Det var lydigheden“.

Det samme svar fik Henrik i klosteret: „Munkene skal søge at overgå hinanden i lydighed, ingen må stræbe efter det, han anser for nyttigt for sig selv, men mere efter det, der er nyttigt for den anden“.

Til lydigheden hører også disciplinen, at skulle føre et regelbundet liv, hvad en person som jeg, der aldrig

har gjort andet, end hvad jeg havde lyst til, og når jeg havde lyst til det, opfatter som den værste tortur, der tænkes kan.

Hermed er vi ovre i det andet tema for bogen—kærligheden: Du skal elske.

„Alt hvad der ellers har navn af kærlighed, er kun skygger af den kærlighed, der ved sig forpligtet på dette »skal« fra Gud. Venskabet kærlighed, mands og kvindes kærlighed, forældre og børns kærlighed, en hvilken som helst almindelig, naturlig kærlighedsforbindelse begrænses af øjeblikkets lyst, af sympatier og samhørighed—og af tidens tand og døden“.

Et afsnit hedder som forventeligt „Eros“. Henrik skriver:

„Kierkegaards kolossale tryk på gudsforholdet som den altafgørende »mellembestemmelse« for ethvert sandt kærlighedsforhold kan godt føles som et kristelig-åndeligt overbud. Kærligheden er usand, når den ikke først går gennem kærligheden til Gud og »har dette eneste Maal, at føre de Elskende til at elske Gud«. Slap nu af, Kierkegaard, man kan høre, at du ikke havde hustru og børn... Og desuden er det vel en underkendelse af den første trosartikel om skabelsen? Enhver dybtfølt, menneskelig kærlighed er vel et udtryk for vor gudsskabthed? Sandt nok. Og så dog...”

Og så ender Henrik alligevel med at forstå Kierkegaard og give ham ret.

Han skriver om „Middagsdæmonen“ og om „Herre, forbarm dig“—det sidste om mødet med Gud: „I klosteret er det i hvert fald to ting, man ikke slipper for at møde: syndere og Gud.“

Han skriver om en overraskende sidegevinst ved klosterdagens relative tavshed: „Samtalemulighederne er ret sparsomme. Den samtale, der fylder mest, er vendt mod Gud. Syv gange dagligt i kapellet. Det bliver vel alt i alt til flere ord til Gud end til hinanden.“

Sådan bliver Henrik Højlund ved—med den ene dybe refleksion efter den anden—om:

- ♦ „En nåde uden mål“,
- ♦ „Ære være Gud“,
- ♦ „Barnets første skridt“,
- ♦ „Evigheden“ og om
- ♦ „Klosterets stilhed“.

Han slutter med følgende konklusion: „Det er svært at komme i tanke om et bedre sted for stilhed og ensomhed, hvori Gud lader sig finde, end klosteret.“

Hermed være denne lille bog varmt anbefalet.

Læst ... af Erik Sloth, Tåsinge

Olav Fog
...og blev Menneske II

Formandstaler 2001 – 2009

121 sider, paperback,
Re-Formatios Forlag 2009

FOR OTTE ÅR siden havde jeg fornøjelsen at anmelde det første bind af Olav Fogs formandstaler ved Fællesskabet Kirkelig Fornyleses landskonventer fra 1980 til 2000. Nu foreligger der et andet bind, „... og blev Menneske II” med forfatterens taler fra de syv landskonventer siden 2001, hvor Fog har medvirket som formand.

Når det har været en lige så ublandet fornøjelse at læse det andet bind, som det var tilfældet med det første, tror jeg, det først og fremmest skyldes forfatterens store veloplagthed og tydeligt personlige ja, lad os blot sige lidenskab for kirken og teologien. Ægte kærlighed til teologien og til den danske kirke lyser ud af hver eneste side i bogen. „Lad andre klage over, at tiden er ond, jeg klager over, at den er ussel. Thi den mangler lidenskab“, skrev Søren Kierkegaard

om sin samtid. Og det gælder vist ikke mindre vor egen tid, hvor ægte lidenskab og lidenskabens anden side: sagligheden, kan være sjældne varer. Netop fordi Fog ejer den ægte lidenskab for sagen, er der højt til loftet hos ham. I forordet mindes han med vemod den gamle „debatkultur” fra universitet i Aarhus, hvor kapaciteter som Munck, Lindhardt, Sløk og Løgstrup satte den teologiske dagsorden. Her kunne luften blive tyk af skældsord og fornærmelser, men først og fremmest var man lidenskabeligt optaget af sagen, som netop er „min, den enkeltes, eksistens. Vi diskuterede ikke interessante eller spændende ting, men vi diskuterede »på livet løs«, hvad der angik min og ethvert menneskes eksistens. Sådan

er teologi – optagethed af livets største problemer – skyld, liv og død”. (s. 8).

Hermed er der sat et fortegn for denne lille, men vægtige bog. Den er forfatterens indbydelse til at genoptage den ægte teologiske diskussion – med den lidenskab og den saglighed, som dybest set er to sider af den samme sag: „Med disse formandstaler efterlyser jeg lidenskab for de største spørgsmål i vores liv: frelse og fortabelse, sandhed og løgn – kristendommens og teologiens centrale anliggende”. (s. 9). Hertil kommer, at Fog kan den svære kunst at tale forståeligt og i bedste forstand populært om teologiske emner – uden at det går ud over den teologiske substans.

Af pladsmæssige grunde vil jeg koncentrere mig om to af bogens syv artikler: nr. 2: *Den treenige Gud* og nr. 6: *Kirkens apostoliske og katolske tro*.

Den treenige Gud og Kristi to naturer

Den første formandstale begynder med, at Fog citerer den athanasianske trosbekendelse i sin helhed. Det giver god mening. For det første er den, skønt nok ukendt af de fleste, en af vor lutherske folkekirkes fem officielle bekendelsesskrifter, og for det andet er den det af disse skrifter, der klartest giver udtryk for, at den Gud, vi kristne bekender tro på, er

den treenige Gud: „Men den katolske tro er den: at vi ærer én Gud i tre personer og tre personer i enhed”. (art. 3 s. 28). Talen om Treenighedslæren og om Kristi to naturer opfattes vistnok i dag af mange som teologernes tankespind, noget spekulativt, som ligger meget langt fra vores moderne virkelighed. Intet kan være mere forkert. Tværtimod er treenighedslæren et værn mod spekulatio- nen. Den er et værn mod på den ene side en moraliserende og rationaliserende kristendom og på den anden side en yderligtgående metafysisk gudsforståelse, hvor Gud (som i Islam) bliver 100 % hinsides al menneskelig erkendelse. Gud er nemlig blevet menneske, og treenighedslæren og læren om Kristi to naturer hjælper os til at fastholde, at Gud er både hinsidig og dennesidig, og at Kristus er sand Gud og sandt menneske – uden sammenblanding og adskillelse. „Inkarnationen betyder nemlig ikke, at Gud ophører med at være Gud, og derfor kun er menneske – endda et syndigt menneske ligesom vi. I Athanasianum ser vi, at Jesus Kristus netop som sandt menneske er sand Gud”. (s. 33).

Mod slutningen af artiklen tager Fog – i forlængelse af Athanasianums forkyndelse af den treenige Gud – spørgsmålet om Islams Guds- billede op. Muhamedanerne fastholder godt nok Gud som en hinsidig

virkelighed, men alligevel er „forskellen mellem Islams og kristendommens Gudsopfattelse og lovforståelse ... afgrundsdyb“. Ikke alene var Muhammed en „lovens og krigens mand“, men i Islam åbenbarer Gud sig—i en bog. Dette er diametralt modsat af kristendommen: „I kristendommen åbenbarer Gud sig i ord, der er en levende person, Ham, der kaldte sig Ordet“. (s. 40).

Kirkens apostolske tro

I formandstale nr. 6 om „Kirkens apostolske og katolske tro“, tilbageviser Fog dem, der måtte mene, at der skulle være noget særlig „romersk“ eller uluthersk ved bevægelsen [Fællesskabet Kirkelig Fornylse]: „En ting er uopgiveligt: Vi frelses alene ved Kristi fremmede retfærdighed, som rækkes os til tro i ord og sakrament“. (s. 83). Spørgsmålet om retfærdiggørelse er dybest set et spørgsmål om frelse, og her peger Fog, igen meget aktuelt, på den moderne opfattelse, som går ud fra, at vi fødes som frelst, at vi grundlæggende er gode nok. Men i virkeligheden forholder det sig lige modsat. Vi begynder alle i fortabelsen. „Det er ikke fortabelsen, der er en mulighed. Den er nemlig en virkelighed. Det er frelsen, der er en mulighed“. (s. 86).

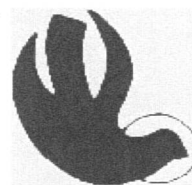
For at vi kan komme til denne retfærdiggørende tro, er der, med Den

augsburske Bekendelses ord „indstiftet et embede“. Og uanset om man måtte være enig i eet og alt, er det velgørende at følge Fog i hans overvejelser over embedet som „omsorgsjob“, „entertainerjob“ osv. Man vil gøre embedet til alt andet end lige præcis det, det er. Det er nemlig „indstiftet til med apostolisk fuldmagt at tale og handle på Kristi vegne, så menighederne ikke skal stå uden hyrde og vejleder i denne mod Gud fjendtlige verden. Det er indstiftet til at forkynde Guds ord og forvalte Kristi sakramenter“. (s. 86). Klarere kan det vist ikke siges. Når så embedet ikke blot opfattes som et „job“, men oven i købet misbruges til utidig politiseren, så er embedet i virkeligheden blevet til noget, der svarer til Islams imam-embede.

Også den 6. formandstale tager hen imod slutningen spørgsmålet om Islam op. Mange, også præster og teologer, som burde vide bedre, lader sig imponere over muhamedanernes bastante tro på én Gud. Så må de jo ligne os. Overhovedet ikke—siger Fog. „Deres Gud er en despotisk og lunefuld tyrann. Det er, fordi han ikke er treenig“. (s. 93). Mens Allah er utilregnelig og lunefuld, er den treenige Gud i sit inderste væsen kærlighed. Han ville ikke blot være en Gud for sig selv, men blev menneske i Sønnen, Jesus Kristus. Ja,

„Faderen elsker Sønnen, og Sønnen elsker Faderen, og Helligånden er kærlighedens bånd“. (s. 93).

Som man vil have fornemmet, er det de tunge teologiske emner, der tages op i Fogs formandstaler. Som han selv siger: „Det er ikke det rene pjat, jeg har beskæftiget mig med“. (s.7). Men det sker på en måde, så enhver med lidenskab for sandheden vil få fornøjelse af at læse den. Og så har jeg endda ikke nævnt den sidste og måske væsentligste tale, „Relativisme og sandhed“. Læs den selv – og tænk selv videre!

Til kalenderen

Der indbydes til konvent hos Olav Fog i Tebstrup, fredag d. 29. januar 2010 med følgende program:

Kl. 13.30	Messe i Ousted kirke v/Olav Fog
Kl. 15.00	Kaffe på Johs. P. Sørensens Vej 30, Tebstrup
Kl. 15.30	„Tre-enigheden“
Foredrag v/sognepræst Claus Thomas Nielsen, Stauning
Kl. 17.30	Vesper i Ousted kirke
Kl. 18.30	Middag på Restaurant Møllebækken, Gedved

Nærmere information og tilmelding snarest til Olav Fog, tlf. 86 53 80 08

Fællesskabet KIRKELIG FORNYELSE

Formand

Pastor em. Olav Fog, Johs. P. Sørensens Vej 30, Tebstrup, 8660 Skanderborg, tlf. 86 53 80 08

Øvrige bestyrelsesmedlemmer

Personalechef, cand. jur. Chr. Ankerstjerne Rønneberg, Sdr. Fasanvej 20, Frederiksberg, tlf. 36 45 84 04

Pastor René Møller Yde, Håkkåvegen 1, 7790 Malm, Norge, tlf. + 47 97 50 42 65

Generalsekretær, pastor Henrik Ertner Rasmussen, Kildebakken 1, 4733 Tappernøje

Cand. scient et stud. theol. Poul Steenberg, Vanløse Allé 54, 2. th., 2720 Vanløse

Kasserer

Pastor Steen Sunesen, Kalmargade 41, st. tv., 8200 Århus N, tlf. + 45 30 31 97 62

Adresseændringer meddeles kassereren, gerne på: kasserer@kirkelig-fornyelse.dk

Bankforbindelse

Danske Bank, reg.nr. 1551 konto 2 08 81 42. Gaver modtages med tak.

Redaktør af RE-FORMATIO

Pastor Steen Sunesen. Artikler m.m. sendes til: redaktion@re-formatio.dk

Abonnement & medlemskab

Re-formatio koster 175,- årligt i abonnement og løber indtil det opsiges skriftligt.

Medlemskab af FKF incl. abn. 275,- årligt.

RE-FORMATIO's Forlag

Pastor em. Olav Fog, se ovenfor.

RE-FORMATIO

ÅRGANG 51

DECEMBER 2009/3-4

Julens store hemmelighed

Steen Sunesen, Århus

82

CA 21 ... Alle Helgen I

Philip Melancton (†)

86

Om bønnen til de hellige ... Alle Helgen II

Martin Chemnitz (†)

88

Helgerne ... Alle Helgen III

Gunnar Rosendal (†)

92

Om Guds børns fællesskab ... Alle Helgen IV

Regin Prenter (†)

94

Helgener og martyrer i den gamle kirke ... Alle Helgen V

Helge Haystrup (†)

111

Læst

H. Højlund: Klosteret og kærligheden / O. Fog: Og blev menneske II

118